

Gramatički i komunikacijski redoslijed rečeničkih komponenata u hrvatskom jeziku

Marčec, Ines

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:306740>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-20**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET**

Ines Marčec

**Gramatički i komunikacijski redosljed
rečeničnih komponenata u hrvatskom jeziku**

(DIPLOMSKI RAD)

Rijeka, 2021.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kroatistiku

Ines Marčec
Matični broj: 0009078458

Gramatički i komunikacijski redosljed rečeničnih komponenata u hrvatskom jeziku

DIPLOMSKI RAD

Diplomski studij: Hrvatski jezik i književnost / Filozofija

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Anastazija Vlastelić

Rijeka, 3. rujna 2021.

IZJAVA

Kojom izjavljujem da sam diplomski rad naslova *Gramatički i komunikacijski redoslijed rečeničnih komponenata u hrvatskom jeziku* izradio/la samostalno pod mentorstvom izv. prof. dr. sc. Anastazije Vlastelić.

U radu sam primijenio/la metodologiju znanstvenoistraživačkoga rada i koristio/la literaturu koja je navedena na kraju diplomskoga rada. Tuđe spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući naveo/la u diplomskom radu na uobičajen način citirao/la sam i povezao/la s korištenim bibliografskim jedinicama.

Student/studentica

Potpis

Ines Marčec

SADRŽAJ

1. UVOD.....	5
2. METODOLOGIJA.....	7
3. KOLUMNA KAO NOVINARSKO-PUBLICISTIČKI ŽANR.....	10
4. REČENICA KAO GRAMATIČKA JEDINICA.....	16
4.1. Redoslijed članova rečenice kao gramatičke jedinice	
4.2. Gramatičko ustrojstvo rečenica u kolumnama iz serijala Andree Andrassy „Dnevnik gradske cure“	
5. REČENICA KAO OBAVIJESNA JEDINICA.....	24
5.1. Članovi rečenice kao obavijesne (komunikacijske) jedinice	
5.1.1. Obavijesni subjekt ili tema	
5.1.2. Obavijesni predikat ili rema	
5.2. Odnos teme i reme u rečeničnom ustrojstvu	
5.3. Obavijesno ustrojstvo rečenica u kolumnama iz serijala Andree Andrassy „Dnevnik gradske cure“	
6. ZAKLJUČAK.....	42
7. POPIS LITERATURE.....	44
8. SAŽETAK I KLJUČNE RIJEČI.....	46
9. SAŽETAK I KLJUČNE RIJEČI (na engleskom jeziku).....	47

1. UVOD

Rečenica se u jezikoslovlju može promatrati kao gramatička i kao obavijesna jedinica. Rečenica kao gramatička jedinica tek je potencijalno komunikacijski ostvarljiva. To znači da ta rečenica može biti gramatički analizirana, međutim to ne znači da je ta rečenica ikada bila ili da će ikada biti izgovorena ili napisana u stvarnome komunikacijskome kontekstu. S druge strane, rečenica kao obavijesna (komunikacijska) jedinica, komunikacijski je ostvarena i aktualna veličina.

Rečenica se kao gramatička jedinica člani na subjekt, predikat, objekt i priložnu oznaku, a subjektu, objektu i priložnoj oznaci kojima mogu biti pridruženi još i atribut i apozicija. (Silić, Pranjković, 2007, str. 363) Rečenica kao obavijesna ili komunikacijska jedinica člani se na obavijesni subjekt ili temu i na obavijesni predikat ili remu. (Silić, Pranjković, 2007, str. 365) O rečenici kao gramatičkoj jedinici i rečenici kao obavijesnoj jedinici bit će više riječi u nastavku ovoga rada.

Tema je ovoga rada redosljed rečeničnih komponenata (i gramatičkih i obavijesnih) u hrvatskome standardnome jeziku. Ovaj se rad bavi, dakle, suodnosnom i položajem subjekta, predikata, objekta, priložne oznake, atributa i apozicije u rečenici kao gramatičkoj jedinici te odnosom teme i reme u rečenici kao obavijesnoj jedinici. Predstaviti će se neobilježeni gramatički i komunikacijski redosljed rečeničnih komponenata, a zatim i obilježeni redosljedi.

Kao što navode autori u *Hrvatskoj gramatici* (Barić i sur., 1997, str. 396), svaka se rečenica sastoji od riječi, a riječi su u rečenici poredane u niz. No, svaki niz riječi nije rečenica. Primjerice, u nizu *Ispred dječak u trčati* prepoznaju se i riječi i njihovo nizanje, ali rečenica se ipak ne može razaznati. Naravno, osim pravila nizanja, postoje i pravila slaganja riječi u rečenicu. Pravilima slaganja riječima se određuje položaj u unutrašnjem ustrojstvu rečenice, a pravilima nizanja mjesto u redosljedu njihova pojavljivanja. Mjesto u redosljedu može biti ispred, iza, prvo, drugo, treće pa sve do posljednjega. (Barić i sur., 1997, str. 396)

No, rečenica nije najveći i najkompleksniji jezični znak i to prepoznaje praška teorija funkcionalne (ili aktualne) rečenične perspektive. (Badurina, 2021, str. 93)

Analiza se gramatičkoga i komunikacijskoga rečeničnoga ustrojstva vrši na tekstovima, konkretno kolumnama. Zbog toga ćemo, prije nego krenemo na razradu teme, diskutirati temu odnosa rečenice i teksta. Odnos rečenice i teksta, kao i uključivanje rečenica u tekst, a i sam tekst kao jezična struktura i kao komunikacijska činjenica

predugo su ostajali na marginama gramatičkih zanimanja. (Badurina, 2021, str. 93) Osim praške teorije rečenične perspektive drugi je važan prinos gramatičkom uvažavanju teksta dao Halliday (1985) sa svojom sistemskom funkcionalnom gramatikom. Zašto je tekst kao jezična struktura važan? Funkcionalna je gramatika Hallidayeva tipa ona čija se funkcionalnost prije svega deklarira u postavljanju teksta u samo središte gramatičkih opisa zato što je tekst primjer jezika u uporabi. Halliday navodi da ljudi kad govore ili pišu proizvode tekstove. (Badurina, 2021, str. 93) Ako želimo istražiti kako izgleda gramatičko, a pogotovo komunikacijsko rečenično ustrojstvo na konkretnom primjeru nekog govornika hrvatskoga jezika, to je najbolje učiniti na primjeru teksta. Gramatički odnosi koje ćemo opisivati u radu počivaju na strogu i manje-više dosljednu lučenju zavisnosloženih i nezavisnosloženih rečenica. Tako je to u gotovo svim tradicionalnim gramatikama, ali i u onima s funkcionalnim predznakom kakva je *Gramatika hrvatskoga jezika* (Silić, Pranjković, 2005) koja se spominje i koristi u radu. Naslov je rada *Gramatički i komunikacijski redoslijed rečeničnih komponentata u hrvatskome jeziku*. Dakle, valja razlikovati odnose među surečenicama koje čine surečenični kompleks. Stupanj međuovisnosti razlikujemo od logičko-semantičkih odnosa. Logičko-semantički odnosi načelno ne ovise o gramatičkoj samostalnosti ili nesamostalnosti rečeničnoga kompleksa. To znači da može postojati, a čak i u pravilu postoji, logičko-semantička ovisnost između dviju rečenica ili surečenica koje su gramatički posve neovisne. (Badurina, 2021, str. 95)¹

Zbog svega navedenog je tekst jednako važan resurs istraživanja i promatranja kao i rečenica. Tekst nam osigurava kontekst, što je važno za promatranje rečenice kao komunikacijske jedinice. Rečenica kao komunikacijska jedinica zahtjeva poznavanje konteksta kako bismo je mogli analizirati. No, i rečenica kao gramatička jedinica i rečenica kao komunikacijska jedinica uključene su tekst kao smislenu jezičnu i komunikacijsku cjelinu.

¹ Kao dokaz tome, pogledajmo primjere sljedećih rečenica:

„(1) *Lijep je dan, idem na kupanje. / Lijep je dan i/pa idem na kupanje.*

(2) *Budući da je lijep dan, idem na kupanje. / Jer je lijep dan, idem na kupanje. / Zato što je lijep dan, idem na kupanje.*“ (Badurina, 2021, str. 95)

2. METODOLOGIJA

Cilj je ovoga diplomskog rada opisati strukturu rečenice i kao gramatičke i kao obavijesne jedinice u danas vrlo čestom novinarskom žanru, internetskoj kolumni. Čak i mnogi izvorni govornici hrvatskoga jezika ne implementiraju svoje znanje o redosljedu gramatičkih i obavijesnih komponenata u rečenici u svoje svakidašnje govoreno i pisano izražavanje, a ono je važno za uspješnu komunikaciju. Prilikom istraživanja za izborni kolegij *Sintaktičke teme u nastavi hrvatskoga jezika* uočila sam kako se obavijesno ustrojstvo rečenice, a samim time i odnos njezinih članova, zapostavlja u udžbenicima hrvatskoga jezika, a nažalost i u kurikulumima za nastavni predmet Hrvatski jezik.

Prema meni dostupnim udžbenicima tema obavijesnoga ustrojstva obrađena je u udžbenicima starijeg izdanja: udžbeniku *Fon-Fon 3* autorice Dragice Dujmović-Markusi iz 2014. godine i udžbeniku *Hrvatski jezik 3* autorice Marice Kurtak iz 2009. godine. Što se tiče novijeg izdanja iz 2020. godine, pronašla sam udžbenik *Fon-Fon 2* autorica Dragice Dujmović-Markusi i Tanje Špranjić, koji obrađuje temu obavijesno ustrojstva rečenice, ali vrlo šturo, čak ni na jednoj cijeloj stranici udžbenika.

Ovo su tek neke od potvrda slabije zastupljenoga sadržaja na spomenutu temu u suvremenim udžbenicima hrvatskoga jezika, iako je od velike važnosti poznavanje teme (ili staroga) i reme (ili novoga) i njihova odnosa u rečenici, upravo zbog koherentnosti i smislenosti svakoga teksta, a isto tako i da bi u usmenome izražavanju naučili prenositi kvalitetnu i cjelovitu obavijest. S druge strane, u nastavi Hrvatskoga jezika velika se važnost pridaje gramatičkome ustrojstvu rečenice. Zbog kompleksnosti cjeline, koja zahtijeva veću kognitivnu zrelost, ne inzistira se na obradi obavijesnoga ustrojstva rečenice. Isto tako, u govorenoj komunikaciji ipak najčešće dolazi do razumijevanja poruke. Tradicionalna sintaksa, kakva je i danas dominantna u programima nastave hrvatskoga jezika, primarno podrazumijeva utvrđivanje rečeničnih članova te gramatičkih veza među njima te raščlambu jednostavne i složene rečenice.

Znanje o gramatičkome ustrojstvu rečenice pomaže nam da pravilno govorimo i pišemo hrvatskim jezikom.

U ovome će se radu najprije pobliže predstaviti rečenica kao gramatička jedinica. Pitanja kojima ćemo se baviti jesu koji su članovi gramatičkog ustrojstva rečenice i u kakvome se suodnosu nalaze. Okosnica će biti predikat kao jezgra rečenice. Prikazat ćemo u kakvom odnosu stoje ostali rečenični članovi u odnosu na glagolski i imenski predikat.

Za ovaj su teorijski dio poslužile gramatike hrvatskoga jezika – *Gramatika hrvatskoga jezika* (Silić, Pranjković, 2007), čiji su autori Josip Silić i Ivo Pranjković i *Hrvatska gramatika* (Barić i sur., 1997) Eugenije Barić i suradnika. U radu ćemo se u najvećoj mjeri referirati na *Gramatiku hrvatskoga jezika* Silića i Pranjkovića zato što nudi suvremen i opširan pregled redosljeda članova rečenice i kao gramatičke i kao obavijesne jedinice. *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika* autora Radoslava Katičića važna je za ovaj rad zato što sama tema rada pripada području sintakse hrvatskoga jezika. U izradi rada se isto tako koriste i *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika* gdje je Josip Silić uz funkcionalne stilove, od kojih je u ovome radu bitna kolumna (novinarsko-publicistički stil), obradio i temu redosljeda rečeničnih komponenata (i rečenice kao gramatičke jedinice i rečenice kao komunikacijske jedinice).

Nakon toga objasniti će se rečenica kao obavijesna jedinica i u kakvom suodnosu stoje njezini članovi. Tek nakon teorijskog dijela ostvarit će se istraživanje, a to je istraživanje o poznavanju redosljeda rečeničnih komponenata u izvornih govornika hrvatskoga jezika.

Svoje istraživanje temeljim na internetskim kolumnama naše poznate kolumnistice Andree Andrassy. Odabrala sam korpus kolumne zato što se radi o tekstovima koji su pisani slobodnijim, razgovornim stilom. Kolumnistica unosi u pisani tekst jezični stil koji je po svojim značajkama blizak jeziku mladih ljudi današnjice. Kroz istraživanje bismo dobili uvid o tome kako ona konstruira svoje rečenice na gramatičkoj i komunikacijskoj razini. Na kraju rada zaključili bismo istraživanje s konstatacijom koliko je njezino pisanje u skladu s gramatičkom normom hrvatskoga standardnoga jezika, a uolikoj mjeri odstupa od nje. Serijal kolumni „Dnevnik gradske cure“ objavljuvao se na internetskom portalu Index.hr tijekom šest godina – od 2012. do 2018. U tom je periodu objavljeno 320 kolumni. Kolumne obuhvaćaju tematiku svakodnevnoga života, a vrlo često se obrađuje tema međuljudskih odnosa. Kasnije u radu prodiskutirat ćemo temu kolumne kao novinarskoga žanra. No, za potrebe mojega istraživanja činilo mi se da bi kolumna kao takva bila dobar pokazatelj realnoga stanja upotrebe hrvatskoga jezika. Ovim istraživanjem želi se dobiti uvid u to kako funkcionira sklapanje rečeničnih komponenata u realnosti i rečenice kao gramatičke jedinice i rečenice kao komunikacijske jedinice). To znači da je cilj istraživanja pokazati funkcioniranje gramatičkoga i komunikacijskoga ustrojstva rečenice na konkretnom primjeru pisanoga izražavanja govornice hrvatskoga jezika.

3. KOLUMNA KAO NOVINARSKO-PUBLICISTIČKI ŽANR

Prije razrade same teme gramatičkoga i komunikacijskoga rečeničkoga ustrojstva i provedbe istraživanja o njihovu funkcioniranju na konkretnom primjeru, valja reći nešto više i o samom funkcionalnom stilu i žanru kojemu pripada tekst na kojemu će se raditi istraživanje. To je važno zbog toga što moramo znati obilježja funkcionalnoga stila, a onda i konkretne vrste teksta da bismo mogli doći do zaključka je li nešto u skladu sa stilistikom određenoga žanra i što obilježja određenoga žanra sa sobom nose. Moguće je, kao što će se prikazati i na primjerima ovdje analiziranoga korpusa, da autor ili autorica teksta odstupa od gramatičke i pravopisne norme. Svaki kolumnist ili kolumnistica želi u tekstu objasniti svoj stav i mišljenje o nekoj temi kojom se bavi, a posljedično tome u kolumnama vrlo često nailazimo na emocionalnost i subjektivnost u pisanju. No, krenimo najprije s definiranjem i opisivanjem novinarsko-publicističkog stila. Hrvatski je standardni jezik višefunkcionalan. Njegova je funkcija višestruka te se on, u skladu s potrebama koje podmiruje, raslojava na funkcionalne stilove. (Frančić, Hudeček, Mihaljević, 2006, str. 24)² Korpus tekstova na kojima se bazira istraživanje u ovome radu pripada publicističkome funkcionalnome stilu (Frančić, Hudeček, Mihaljević, 2006; Hudeček, Mihaljević, 2009) ili novinarsko-publicističkome funkcionalnome stilu (Silić, Pranjković, 2007; Silić, 2006). Publicistički stil ili novinarsko-publicistički stil najčešće susrećemo u medijima. Stil je to javnoga priopćavanja i njime se služe novinari i publicisti kada pišu tekstove za dnevne novine, časopise, e-medije i ostale tiskovine. Publicistički se stil, osim u tiskanim (pisanim) medijima, ostvaruje i u govorenim medijima kao što su radio i televizija. Ovaj je stil načelno bliži standardnome hrvatskome jeziku, odnosno općemu standardu od književnoumjetničkog i razgovornog stila, a slobodniji je od administrativnog i znanstvenog stila. Funkcionalni se stil dijeli na niz podstilova s obzirom na medij kojim se komunikacija odvija i s obzirom na karakter teksta ili emisije. Prilikom analiziranja funkcionalnoga stila, u obzir se moraju uzeti i različite društvene uloge masovnih medija. Pojedini medij za svoju ulogu može imati informiranje, interpretiranje, zabavu, povezivanje i socijalizaciju. Odlika je publicističkoga

² Prema tradicionalnoj podjeli, dominantnoj u suvremenim jezičnim priručnicima i udžbenicima „najvažniji su funkcionalni stilovi hrvatskoga standardnog jezika književnoumjetnički funkcionalni stil, razgovorni funkcionalni stil, publicistički funkcionalni stil, administrativni funkcionalni stil i znanstveni funkcionalni stil. Ti se stilovi raslojavaju na podstilove i žanrove. Svaki stil ima svoje zakonitosti, ali osim onoga što ga čini posebnim, od ostalih stilova različitim funkcionalnim stilom, svaki od stilova ima i ono zajedničko, opće, ono što je zajedničko svim funkcionalnim stilovima. To je opći, stilski neutralan dio standardnog jezika.“ (Frančić, Hudeček, Mihaljević, 2006, str. 24–25)

funkcionalnoga stila živost i aktualnost. Norma se u tome stilu najbolje ovjerava, ali i najlakše zatire. Kod publicističkoga stila najbolje se može primijetiti što je u normi upitno, pa je tako svojevrsni filter kroz koji mnoge značajke razgovornog stila postupno ulaze u standard. Publicistički je stil jezično živ i teži ovjerenosti upotrijebljenih jezičnih elemenata upravo zbog toga što se u medijima mora prenijeti jasna i razumljiva obavijest. Svaki bi novinar i publicist, stoga, morao vrlo dobro poznavati standardnojezičnu normu i biti svjestan svoje odgovornosti. (Hudeček, Mihaljević, 2009, str. 10) Novinari i publicisti odgovorni su utoliko što gledatelji, slušatelji i čitatelji svakodnevno prate njihov jezik, a mnogi od njih upravo na taj način oblikuju nešto što možemo nazvati jezičnom svijesću. Novinar, uz jezične norme, mora poštivati i norme žanrova koji se ostvaruju unutar publicističkoga stila.

Publicistički stil nije jedinstven i različito se ostvaruje u pojedinim vrstama. (Hudeček, Mihaljević, 2009, str. 11) Neutralna jezična sredstva imaju prevagu u informativnim, popularizatorskim, pedagoškim i prosvjetiteljskim žanrovima u koje ubrajamo vijest, komentar, kroniku, recenziju, anketu, reportažu i intervju. Obilježena ili emocionalno-ekspresivna jezična sredstva prevladavaju u propagandnim, zabavnim i agitativnim žanrovima u koje spadaju kratka priča, humoreska, esej, kozerija, nekrolog, feljton, panegirik, persiflaža, parodija, pamflet, lakrdija i groteska. Spomenuti se načini izražavanja ne ostvaruju na isti način u novinama, na radiju i na televiziji. (Silić, Pranjković, 2007, str. 382) Spomenuta obilježenost kod druge grupe žanrova postiže se različitim sredstvima koja mogu biti individualna, subjektivna, emocionalna, ekspresivna i figurativna. U ta sredstva ubrajamo poredbu, metaforu, metonimiju, alegoriju, simbol, antifrazu, antitezu, paradoks, kontrast, emfazu, eufemizam, hiperbolu, perifrazu, ironiju i igru riječima.

Ovaj se rad bavi popularnim žanrom današnjice, a to je kolumna. Kolumnu ćemo problematizirati nešto kasnije, a u njoj svakako nailazimo na mnoštvo spomenutih sredstava. Najučinkovitije je sredstvo publicističkoga stila rečenica zato što je kontekstualizirana. Njezin je smisao uvjetovan smislom njezine susjedne rečenice. Inverzija obavijesnoga predikata (obavijesni predikat ispred obavijesnoga subjekta) uobičajena je u publicističkome stilu. Takvo ustrojstvo prate i drugi individualni postupci kao što su pauze i emocionalno-ekspresivna intonacija. (Silić, Pranjković, 2007, str. 382)

U publicističkome funkcionalnome stilu česte su sintaktičke pogreške. Te se sintaktičke pogreške mogu klasificirati u skupine prema problemima kojima se bave. Prva se skupina

problema tiče uporabe prijedloga. Kod označavanja cilja kretanja ne treba upotrebljavati prijedložni izraz s prijedlogom *kod*, već ga trebamo zamijeniti dativom imenice kojom je označen cilj kretanja. (Hudeček, Mihaljević, 2009, str. 62) Gramatički bi ispravna rečenica, primjerice, glasila *Naša je ekipa upravo krenula Dragutinu Tadijanoviću*. Tip rečenice koji često možemo čuti ili pročitati u medijima je i *Prvog srpnja započinje s radom 7. međunarodna kiparska kolonija u parku dvorca u Jakovlju, zagorskom mjestu nadaleko Zagreba*. Riječ *nedaleko* po vrsti riječi je prilog, a prilozima ne otvaraju imenici mjesto u rečenici. Zbog toga se mora između priloga i imenice nalaziti prijedlog. (Hudeček, Mihaljević, 2009, str. 62) Vrlo je česta pogreška, kako u publicističkom stilu, tako i u ostalim stilovima, uporaba prijedloga zbog i radi. U vijestima bismo mogli čuti rečenicu *To nije bilo moguće radi Račanova zdravstvenog stanja*, a u intervjuu *Spustio sam se radi igrača, a ne sudaca*. Te bi rečenice gramatički pravilno glasile: *To nije bilo moguće zbog Račanova zdravstvenog stanja*. i *Spustio sam se zbog igrača, a ne sudaca*. Prijedlog *radi* upotrebljava se kada se želi istaknuti namjera, a ne uzrok. (Hudeček, Mihaljević, 2009, str. 62) Sljedeća je skupina sintaktičkih pogrešaka vezana uz uporabu veznika. Često se griješi u uporabi veznika budući da i jer. U nekom bismo poljoprivrednom vjesniku mogli pročitati sljedeću rečenicu: *Poljoprivreda će biti pod najvećim udarom ulaskom Hrvatske u Svjetsku trgovinsku organizaciju (WTO) budući da Europska unija 60 posto proračuna daje za subvencije u agraru*. Veznik budući da dolazi isključivo na početku rečenice i ne smije se upotrebljavati u običnome (glavna – zavisna) poretku rečenica. (Hudeček, Mihaljević, 2009, str. 63) Dakle, ova bi rečenica pravilno trebala glasiti *Poljoprivreda će biti pod najvećim udarom ulaskom Hrvatske u Svjetsku trgovinsku organizaciju (WTO) jer Europska unija 60 posto proračuna daje za subvencije u agraru*. Nadalje, mediji često izvještavaju o posjećenosti određenih izložbi i sličnih manifestacija, pa tako čitamo ili slušamo da *Golema gužva svjedoči i o velikome zanimanju za knjigu, mada upućeniji tvrde da je ovogodišnja izložba daleko skromnija negoli proteklih godina*. U standardnome hrvatskome jeziku valja izbjegavati dopusni veznik mada te ga zamijeniti s veznicima iako ili premda. (Hudeček, Mihaljević, 2009, str. 64) Sljedeća je skupina problema vezana uz sročnost. Vrlo je česta pogreška u publicističkome stilu pogrešno pisanje ili govorenje datuma u genitivu. Primjerice, u medijima susrećemo rečenice poput *S obzirom na to da je 16. listopada i Svjetski dan hrane, aktivisti su upozorili i na glad u svijetu i nepravilno iskorištavanje prirodnih resursa*. U ovoj rečenici, datum koji se ispisuje riječima, odnosno njegov naziv je u genitivu. Takve sintagme trebamo razumjeti kao *16. (dan mjeseca) listopada*. Ova bi

rečenica trebala glasiti *S obzirom na to da je 16. listopada i Svjetski dan hrane, aktivisti su upozorili i na glad u svijetu i nepravilno iskorištavanje prirodnih resursa.* (Hudeček, Mihaljević, 2009, str. 65) U intervjuu bismo mogli čuti rečenicu *Ja sam Vas zvao, Vi ste došla, zahvaljujem vam na tome.* Ta bi rečenica pravilno trebala glasiti *Ja sam Vas zvao, Vi ste došli, zahvaljujem vam na tome.* Zamjenica *Vi* kao izraz poštovanja uvijek stoji u množini muškog roda bez obzira na to obraćamo li se muškoj ili ženskoj osobi. (Hudeček, Mihaljević, 2009, str. 65) Izdvojit ćemo i kategoriji problema vezanih uz rekcije. U publicističkome se funkcionalnome stilu često griješi i kad je riječ o dopunama glagolima. Česti glagoli koji se koriste u medijima su kontaktirati koji ima dopunu u instrumentalu, pomoći, smetati i sličiti koji imaju dopunu u dativu, zatim glagoli paziti i nalikovati koji imaju dopunu u akuzativu s prijedlogom *na*, glagol raspravljati koji ima dopunu u lokativu s prijedlogom *o*, a istu dopunu imaju i pridjevi istoga korijena *nalik na oca, sličan ocu.* (Hudeček, Mihaljević, 2009, str. 65)

Žanr novinarsko-publicističkoga stila na kojem se radi istraživanje u ovom radu je kolumna. Što je zapravo kolumna? Je li kolumna legitiman i općeprihvaćeni žanr novinarsko-publicističkoga stila? Čak se ni samo objašnjenje riječi *kolumna* ne nalazi u Anićevu *Rječniku hrvatskoga jezika*.³ *Hrvatski jezični portal* nudi tri definicije:

„1. novinski stupac ili stupac u knjizi

2. stalna novinska rubrika jednog novinara

3. *anat.* vertikalno postavljena anatomska struktura ili jedan njezin dio“ (*Hrvatski jezični portal*, natuknica *kolumna*: <https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search> [pristupljeno: 8. srpnja 2021.]

U elektronskom izdanju *Velikog rječnika hrvatskoga jezika* (2015) također nailazimo na tri definicije:

³ Ovdje se referira na *Rječnik hrvatskoga jezika* čiji je autor Vladimir Anić, a koji je objavljen 1994. godine u izdavačkoj kući Novi Liber u Zagrebu.

kolumna

im ž ⟨kolūmna; G -ē; *mn* G kōlūmnā/-ī/-ā⟩

- 1. novinski stupac ili stupac u knjizi [*Pročitao sam tek jednu kolumnu.*]
- 2. redovita rubrika jednoga novinara u novinama ili časopisu [*naslov / autor kolumne; arhiva kolumni; Čitam njegovu kolumnu u Večernjaku.*]
- + 3. **ANAT** vertikalno postavljena anatomska struktura ili jedan njezin dio

Ⓔ lat.

Slika 1. Natuknica „kolumna“ iz elektroničkog izdanja Velikoga rječnika hrvatskoga standardnog jezika

Dorđe Obradović (2008) u svome znanstvenom članku vrlo kritički pristupa kolumni. Naslov njegova članka sam po sebi otkriva njegov stav o kolumni, a glasi ovako: *Kolumne nisu novinski rod*. Što se tiče starije literature, ona ne spominje kolumne. Kolumna se ne spominje u zborniku radova *Suvremeno novinarsko*, kao ni u već spomenutom *Rječniku hrvatskoga jezika*, a ni *Leksikon novinarstva* iz 1979., kao ni *Osnove javnog komuniciranja* i *Teorija i praksa suvremenog novinarstva* također ne spominju kolumnu. (Obradović, 2008, str. 20)

Kolumniste kao cijenjene i ugledne novinare spominje Stjepan Malović u knjizi *Novine*: „Novinari koji svojim znanjem i novinarskim sposobnostima postanu komentatori ili kolumnisti, u samom su vrhu profesije. Njihov je ugled velik, utjecaj također, ali i odgovornost, jer mogu kreirati javno mišljenje.“ (Obradović, 2008, str. 23)

Obradović je kritičan prema pojmu kolumne i njezinu možebitnom statusu žanra novinarsko-publicističkog stila:

„Kolumne nisu nikakav izniman rod, nego samo stalna rubrika. Obično se radi o samostalnoj rubrici u tjednicima, dvotjednicima i mjesečnicima, a u dnevnim listovima znaju biti podrubrika rubrike koja sadržava komentare, stajališta i mišljenja. Nemaju zajedničke značajke koje bi ih izdvojile u poseban rod, premda ih i u pojedinim knjigama o klasifikaciji novinarskih rodova autori među njih ubrajaju. U kolumnama se objavljuju različiti novinski rodovi i njihove vrste. U 220 analiziranih kolumni to su bili: izvještaj,

prikaz, zapis (beletristička bilješka), (analitička) bilješka, osvrt, komentar, portret, članak, recenzija, kritika, polemika, dnevnik, pismo, humoreska, izjava, reportaža, putopis, memoari, feljton, esej i kronika, a nije isključena još neka vrsta, što može potvrditi neko buduće istraživanje na još većem uzorku.“ (Obradović, 2008, str. 35).

Prema nekim su izvorima kolumne novinarsko-publicistički žanr jer se radi o javnom priopćavanju kojim se služe novinari i ostali autori kolumni. Neki su od tih izvora diplomski rad *Publicistički stil kolumni i blogova na portalu Cosmopolitan u 2015. godini* iz 2017. godine čija je autorica Maša Dogan i kolumna *Pišem što hoću: kolumna o pisanju kolumni* Borisa Kvaternika iz 2016. godine. Novinarsko-publicistički stil odlikuje živost i aktualnost, a ta su dva svojstva u kolumnama iznimno istaknuta. (Dogan, 2017, str. 26) Kolumnist Boris Kvaternik (2016) navodi da hrvatska *Wikipedia* definira kolumnu kao „esej određenog pisca koji nudi svoja osobna gledišta“, i kao „redovno ponavljajući članak ili rad objavljen u dnevnim novinama, časopisu ili drugoj publikaciji“, a od drugih oblika novinarstva se razlikuje po tome što je „redovna (je) značajka u publikaciji /.../ upravljana (je) od strane autora /.../ i sadrži izričito gledište ili mišljenje“. (Kvaternik, 2016) Ipak, Kvaternik smatra kako kolumne više ne pripadaju književno-umjetničkom žanru jer su danas pod kontrolom urednika i kritičara, a to znači da ih kolumnist sada svrstava isključivo u novinarsko-publicistički žanr (smatra ih dijelom novinarsko-publicističkog žanra, a ne stalnim rubrikama) u kojem su sve kolumne prosječne. Ipak, u ovom ćemo se radu nadalje na kolumne referirati kao na stalne novinske rubrike.

Kakav danas status imaju kolumne kao stalne novinske rubrike?

Kolumne su u suvremenom dobu postale izrazito popularne novinske rubrike. U Hrvatskoj posljednjih godina postoji mnogo kolumnistica i kolumnista koji pišu o životnim, znanstvenim, obrazovnim, političkim, sportskim i raznim drugim temama. Samo su neki od njih Ante Tomić, Jelena Veljača, Inoslav Bešker, Andrea Andrassy (čije ćemo kolumne u ovome radu analizirati) itd. Lana Hudeček i Milica Mihaljević (2009, str. 32) ističu kako je kolumnistički stil u novinarstvu upravo onaj u kojemu se autori mogu prepoznati po svojem stilu. U kolumnama se očituje osobita sloboda autora.

Kolumne ne možemo smatrati novonastalim novinarskim rodом zato što se međusobno razlikuju po strukturi, temama, veličini i opremi i stilovima autora. Nemaju ništa zajedničko po čemu bi se mogle izdvojiti u zaseban novinarski rod. (Obradović, 2008, str. 36) Kolumne trenutno imaju veliku popularnost i publiku koja ih prati i čita, no njihova je budućnost neizvjesna. Ono što sigurno možemo zaključiti je da su kolumne samo prostor

u listu ili stalna rubrika u kojoj autori kolumnisti objavljuju tekstove različitih novinarskih žanrova. (Obradović, 2008, str. 36)

4. REČENICA KAO GRAMATIČKA JEDINICA

Radoslav Katičić u *Sintaksi hrvatskoga književnog jezika* (1986) navodi da gramatičko ustrojstvo rečenice nema veze s rečeničnim sadržajem, nego proizlazi iz gramatičkih svojstava oblika u kojima se riječi uvrštavaju u rečenicu. Po tome se, naravno, takvo ustrojstvo i naziva gramatičkim. To je ustrojstvo, nastavlja Katičić, koje određuje odnose među oblicima riječi u rečenicama. Važno je napomenuti da otkrivajući ga i utvrđujući ga, razumijemo rečenicu. (Katičić, 1986, str. 32) Poznavanje toga ustrojstva uči nas kako se rečenice razumiju i grade te tek po gramatičkom ustrojstvu očituje se i sadržajno do u podrobnosti precizno. Gramatičko ustrojstvo rečenice određeno je time kako se riječi uvrštavaju u rečenicu, a to uvrštavanje nije samo naprosto redanje. Dakle, rečenica nikako nije samo niz riječi, nego u njoj među njima postoje posebni odnosi. U *Gramatici hrvatskoga jezika* (2007) autori Silić i Pranjković navode da se „rečenica (se) kao gramatička jedinica člani na subjekt, predikat, objekt i priložnu oznaku. Subjektu, objektu, i priložnoj oznaci mogu biti pridruženi još atribut i apozicija.“ (Silić, Pranjković, 2007, str. 363) Subjekt, predikat, objekt i priložna oznaka samostalni su dijelovi gramatičkoga ustrojstva rečenice, dok su atribut i apozicija, kako navode Silić i Pranjković, nesamostalni dijelovi gramatičkoga ustrojstva rečenice.⁴ Spomenuti skup odnosa među dijelovima na koje se rečenica može članiti nazivamo gramatičkim ustrojem rečenice, a same te dijelove nazivamo članovima rečeničnoga ustrojstva. Navedeno je da su predikat, subjekt, objekt i priložna oznaka samostalni rečenični članovi, a atribut i apozicija nesamostalni članovi rečeničnoga ustrojstva, pa valja pojasniti što to znači. Kako je navedeno u *Gramatici*, „atribut i apozicija bitno se razlikuju od predikata, subjekta, objekta i priložne oznake po tome što nisu temeljni, samostalni članovi rečeničnoga ustrojstva, nego nesamostalni. To znači da su to članovi rečeničnih članova, tj. da se u rečenično ustrojstvo ne uvrštavaju izravno, nego preko temeljnih članova.“ (Silić, Pranjković, 2007, str. 308)

Članovi rečeničnoga gramatičkoga ustrojstva o kojima smo govorili moraju, naravno, biti u određenim suodnosima u rečenici. Josip Silić i Ivo Pranjković ovako pišu o gramatičkim suodnosima: „Članovi rečeničnoga ustrojstva nalaze se u određenim gramatičkim suodnosima, s tim da svaki od njih ostvaruje izravan ili neizravan odnos prema glavnomu dijelu gramatičkoga ustrojstva, a to je predikat.“ (Silić, Pranjković, 2007, str. 284) Kao što

⁴ Upravo tu članjivost rečenice Silić i Pranjković navode u svojoj *Gramatici* kao jedno od bitnih svojstava (jednostavne) rečenice. Dakle, članjivost rečenice jest svojstvo rečenice da se člani na dijelove koji su međusobno u određenim gramatičkim odnosima.

su autori naveli u ovoj rečenici, najvažniji je rečenični član predikat, odnosno, on je jezgra rečenice. Drugi se članovi rečeničnoga gramatičkoga ustrojstva, posredno ili neposredno, uvrštavaju u rečenicu po gramatičkim svojstvima predikata. Predikat sam sebi u rečenici otvara mjesto. (Silić, Pranjković, 2007, str. 285) U ovom nas radu zanima upravo redosljed rečeničnih komponenata, pa slijedi stoga pregled redosljeda članova rečenice kao gramatičke jedinice.

4.1. Redosljed članova rečenice kao gramatičke jedinice

Predikat je jezgra gramatičkoga ustrojstva rečenice i najvažniji rečenični član. Predikat može biti glagolski i imenski. Ako je u pitanju glagolski predikat, tada može imati objekt. U tom slučaju, redosljed članova bit će ovakav: subjekt (S) + predikat (P) + objekt (O). Na primjeru jednostavne rečenice to bi izgledalo ovako: *Ivan (S) + čita (P) + knjigu (O)*. U rečenici možemo imati i izravni i neizravni objekt. U tom slučaju izravni će objekt prethoditi neizravnomu objektu. Pogledajmo primjer: *Ivan (S) + donosi (P) + knjige (IO) + studentima (NO)*. (Silić, Pranjković, 2007, str. 363) Priložne oznake također su samostalni rečenični članovi. Podsjetimo, priložne oznake odgovaraju na pitanja *kako?*, *kada?*, *gdje?*, *kuda?*, *kamo?*, *odakle?*, *dokle?*, *s kojim razlogom?* i *s kojom svrhom?*. Priložne oznake načina dolaze ispred predikata. Pogledajmo primjer: *Ivan (S) + rado (PON) + čita (P) + knjige (O)*. Priložne oznake mjesta, vremena i uzroka i svrhe dolaze iza predikata, odnosno iza pomoćnoga glagola u sastavu predikata, ili iza objekta. Redosljed je priložnih oznaka koje dolaze iza predikata ili iza objekta podvrgnut logičkim zakonitostima. To znači da će priložne oznake mjesta prethoditi priložnim oznakama vremena, a priložne oznake vremena prethodit će priložnim oznakama uzroka i priložnim oznakama svrhe. Na primjeru bi to izgledalo ovako: *Ivan (S) + rado (PON) + dežura (P) + u knjižnici (POM) + subotom (POV) + radi nas (POS)*. Isto tako, logički se može očekivati da i priložna oznaka uzroka prethodi priložnoj oznaci svrhe: *Ivan (S) + će rado (PON) + dežurati (P) + u knjižnici (POM) + subotom (POV) + zbog odluke (POU) + radi studenata (POS)*. (Priložna se oznaka *zbog odluke* može aktualizirati kao „zato što je donijeta odluka o dežuranju“.) (Silić, Pranjković, 2007, str. 364)

O redosljedu članova rečenice može odlučivati i odlučuje i njihovo značenje. Najjasnije to možemo pokazati na primjeru glagola *biti*. Glagol *biti* uz značenje spone može imati i značenje „nalaziti se“, „boraviti“ i slično. Sa značenjem spone čini s imenskom riječi imenski predikat (na primjer: *Ivan je učenik*. ili *Ivan je marljiv*). Sa

značenjem „nalaziti se“ ili „boraviti“ čini s priložnom oznakom mjesta glagolski predikat (na primjer: *Ivan je u knjižnici.*). Na koji način značenje članova rečenice odlučuje o njihovu redosljedju? Pravilo je da na prvo mjesto dolazi član koji je svojim značenjem širi od riječi na drugome mjestu, na drugome mjestu je član koji je značenjem širi od značenja riječi na trećem mjestu i tako dalje. Na taj je način atribut predstavljen odnosnim (relativnim) pridjevom značenjem širi od atributa predstavljenoga posvojnim (posesivnim) pridjevom, atribut predstavljen posvojnim (posesivnim) pridjevom značenjem je širi od značenja atributa predstavljenoga razlikovnim (diferencijalnim) pridjevom, a atribut predstavljen razlikovnim (diferencijalnim) pridjevom značenjem je širi od značenja predstavljenoga kakvoćnim (kvalitativnim) pridjevom. Zbog navedenoga gramatičkoga pravila u sljedećoj rečenici najprije dolazi atribut predstavljen odnosnim pridjevom, zatim atribut predstavljen posvojnim pridjevom, nakon toga atribut predstavljen razlikovnim pridjevom i naposljetku atribut predstavljen kakvoćnim pridjevom: *Svaka Ivanova nova bijela košulja je istoga kroja.* Što se tiče samih atributa, oni mogu biti iskazani pridjevom (ili pridjevnom riječi), pridjevom i imenicom u kosome padežu te prijedlogom s imenicom uz koju može biti pridjev (ili pridjevna riječ). Atribut koji je iskazan pridjevom (ili pridjevnom riječi) dolazi ispred subjekta, objekta, imenskoga predikata i priložnih oznaka iskazanih imenicom. Pogledajmo na primjerima: *Naš Ivan čita, Ivan čita zanimljivu knjigu, Ivan je marljiv učenik, Ivan će doći sljedeći utorak.* Atribut iskazan imenicom i pridjevom (ili pridjevnom riječi) i imenicom u kosome padežu te prijedlogom i imenicom s pridjevom (ili pridjevnom riječi) iza subjekta, objekta i imenskoga predikata. Na primjerima bi to izgledalo ovako: *Učenici prvoga razreda odlaze na izlet, Učenici iz Zagreba dolaze u Rijeku, Ivan će dočekati učenike prvoga razreda, Ivan će dočekati učenike iz Rijeke, Ivan je učenik prvoga razreda, Ivan je učenik iz Zagreba.* Važno je napomenuti kako atribut i priložna oznaka mogu biti iskazani istim izrazom, a različitim sadržajem. U tom slučaju, u skladu s gramatičkom normom, atribut prati imenicu u ulozi subjekta, objekta, imenskoga dijela predikata i priložne oznake, a priložna oznaka prati glagol u ulozi predikata. Na primjeru to izgleda ovako: *Učenici iz Zagreba (A) odlaze iz Zagreba (PO).* (Silić, Pranjković, 2007, str. 365)

U *Hrvatskoj gramatici* (Barić i sur., 1997) autori govore o osnovnom gramatičkom ustrojstvu rečenice, terminu koji se ne spominje u *Gramatici hrvatskoga jezika* (Silić, Pranjković, 2007). Osnovno gramatičko ustrojstvo rečenice hrvatskoga jezika, prema *Hrvatskoj gramatici*, sastoji se od predikata (P), subjekta (S), adverbne (priložne) oznake (AO) i objekta (O). Svaki taj dio čini, navode, jednu sintaktičku kategoriju. Objasnili su

svoju misao i na primjeru: *Majka (S) pogleda (P) uplašeno (AO) sina (O)*. Nadodaju da u tradicionalnoj gramatici među dijelove osnovnoga rečeničnog ustrojstva ubrajaju se još atribut (Atr.) i apozicija (Ap.). U rečenici *Strina Mara kune danas svoju Kaću* apozicija bi bila riječ *strina*, a atribut *svoju*. Upravo ti dijelovi uvršteni su u osnovno ustrojstvo rečenice zbog izrazite učestalosti pojavljivanja u rečenicama i funkcije pobližeg značenjskog određivanja imeničkih riječi u njima. (Barić i sur., 1997, str. 398) Dvije su gramatike koje smo spominjali (Silić, Pranjković, 2007 i Barić i sur., 1997) podudarne u većini stvari i ne postoje velika odstupanja u jednoj od tih gramatika. Čini se da Silić i Pranjković (2007), prije nego što su objasnili kako funkcionira redosljed gramatičkih komponenata u rečenici, nisu dovoljno istaknuli da je osnovno gramatičko ustrojstvo upravo ono koje se sastoji od predikata, subjekta, priložne oznake, objekta kojima se pridodaju i atribut i apozicija. Nedostaje objašnjenje zašto upravo oni čine osnovno gramatičko ustrojstvo rečenice što nalazimo u *Hrvatskoj gramatici* (Barić i sur., 1997). Radoslav Katičić u svojoj *Sintaksi hrvatskoga književnog jezika* (1986) također piše o redosljedu rečeničnih komponenata. Katičićeva je *Sintaksa* poslužila kao nacrt za gramatike koje su nastajale kasnije i zbog toga nailazimo na podudarnosti s njima. Navodi pretpostavke od kojih su polazile, kako piše, sve tradicionalne sintaktičke analize. U *Sintaksi hrvatskoga književnog jezika* (1986) koristi se terminima neutralni i obilježeni (istaknuti) red riječi. Ono što je drukčije u odnosu na gramatike koje smo analizirali je da se zasebno uzimaju konkretni članovi gramatičkoga rečeničnoga ustrojstva i opisuje se na primjeru jednostavnih rečenica kakav je to neutralan red riječi za njih u odnosu na drugi član gramatičkoga rečeničnoga ustrojstva pored kojeg su se u rečenici našli. Katičić stilski neutralnim slijedom naziva onaj u kojemu subjekt dolazi prije predikata. Na primjer, *Dan je lijep, Noć je mrkla, Dječak je raščupane kose, Metla je na stubištu* ili *Knjiga je tebi*. Ako predikat dolazi ispred subjekta, time je on istaknut: *Lijep je dan, Mrkla je noć, Raščupane kose je dječak, Na stubištu je metla* ili *Tebi je knjiga*. Slijedimo li ovu pretpostavku, zaključit ćemo da priložna oznaka, ako je prilog, stoji u neutralnom redu riječi ispred predikata. Na primjer, *Dan je jako lijep, Noć je sasvim mrkla, Dječak je uvijek raščupane kose, Metla je gore na stubištu, Knjiga je silno tebi*. (Katičić, 1986, str. 492) Ako je redosljed obratan, priložna oznaka time je istaknuta. U neutralnom redu riječi objekt stoji iza svojega glagola (*Đak piše zadaću*), a ako je slijed obratan, objekt je osobito jako istaknut (*Đak zadaću piše*). (Katičić, 1986, str. 493) Pridjev kad je atribut stoji u neutralnom redu riječi ispred svoje imenice (*Dobar savjet vrijedi zlata*). Ako je red

obratan, atribut je jako obilježen (*Savjet dobar vrijedi zlata*). Apozicija stoji u neutralnom redu riječi ispred svoje imenice (*Djed Ivan skuplja marke*).

U nastavku ćemo rada vidjeti kako izgleda redosljed članova rečenice kao gramatičke jedinice u praksi, odnosno na primjeru kolumni iz serijala „Dnevnik gradske cure“.

4.2. Gramatičko ustrojstvo rečenica u kolumnama iz serijala Andree Andrassy „Dnevnik gradske cure“

Rečenične ćemo članove analizirati na naslovima kolumni. Naslovi su u kolumnama (kao i kod većine drugih tekstnih vrsta u novinarsko-publicističkome stilu) zanimljivi jer je i ovdje njihov cilj zaokupiti pažnju potencijalnih čitatelja. Za gramatičku smo ih analizu izdvojili iz konteksta, pa ćemo eventualno pojašnjenje u vezi s kolumnom navesti samo ondje gdje je ono neophodno.

1. naslov: *Fabrizio Brambilla me natjerao da napišem ovo* (preuzeto s: <https://www.index.hr/rouge/clanak/dnevnik-gradske-cure-fabrizio-brambilla-me-natjerao-da-napisem-ovo/989814.aspx>, pristupljeno 17. kolovoza 2021.)

Krenimo s analizom onoga što je zanimljivo i što privlači pažnju u ovome naslovu. Tko je Fabrizio Brambilla? To je ime mladog Talijana koji se prije nekoliko godina našao u središtu pažnje jer je Facebookom kružila lažna poruka da je on haker i da se nikako ne smije prihvatiti zahtjev za prijateljstvo koji dolazi s njegovog računa na toj društvenoj mreži. Kolumnistica je odabrala nešto što je tada bilo aktualno i o čemu se govorilo u Hrvatskoj, a i šire, kako bi zainteresirala potencijalne čitatelje kolumne. U ovom primjeru naslova kolumne nalazimo glagolski predikat „natjerao“ na trećem mjestu u rečenici, nakon subjekta. Pravilno je to što je autorica na prvo mjesto u rečenici stavila subjekt, a nakon njega objekt i predikat. Međutim, zanaglasnica u rečenici nije na gramatički pravilnome mjestu. Nalazi se ispred glagola „natjerao“, a trebala bi stajati iza njega. Prema suvremenoj normi hrvatskoga standardnoga jezika naslov bi glasio: „Fabrizio Brambilla natjerao me da napišem ovo“. Primjer nam potvrđuje da je njezino pisanje u novinarsko-publicističkome stilu izrazito blisko razgovornome stilu.

2. naslov: *Ed Sheeran me pošpricao znojem – i nostalgijom* (preuzeto s: <https://www.index.hr/rouge/clanak/dnevnik-gradske-cure-ed-sheeran-me-pospricao-znojem-i-nostalgijom/958130.aspx>, pristupljeno 17. kolovoza 2021.)

U naslovu ove kolumne koristi se preneseno značenje glagola pošpricati, ali i njegovo osnovno značenje. U osnovnom značenju glagol pošpricati vežemo uz nešto što je tekuće, a u ovom primjeru to je znoj. Međutim, kolumnistica dodaje i na neki način osmišljava i njegovo preneseno značenje u nastavku. „Pošpricati nostalgijom“ novotvorena je sintagma i upravo zbog toga privlači pažnju. Drugi primjer potvrđuje ono što smo zaključili i u prvom primjeru. I u ovoj rečenici na prvome se mjestu našao subjekt Ed Sheeran, a nakon njega i objekta dolazi glagolski predikat „pošpricao“. Gramatički je pravilno to što je autorica na prvo mjesto u rečenici stavila subjekt, a nakon njega objekt i predikat. Pogrešan je opet položaj zanaglasnice u rečenici. Nenaglasnica „me“ trebala bi stajati iza glagola „pošpricao“. Ovaj primjer samo potvrđuje da autorica kolumni rabi jezik blizak razgovornom stilu.

3. naslov: *Ono što se dogodilo sljedeće će vas šokirati...* (preuzeto s: <https://www.index.hr/rouge/clanak/dnevnik-gradske-cure-ono-sto-se-dogodilo-sljedece-ce-vas-sokirati/873843.aspx>, pristupljeno 17. kolovoza 2021.)

Kolumnistica je u ovome naslovu napravila inverziju. U ovom primjeru riječ je o subjektnoj rečenici sa zamjeničko-upućivačkom riječi, a to je također značajka razgovornoga stila. Ovakav tip naslova vrlo se često može vidjeti na stranicama internetskih portala jer se njime želi privući pažnja, a zapravo se ništa novo i značajno ne otkriva u članku. Kolumnistica na taj način ironizira takve naslove i time želi ukazati na njihovu besmislenost. U trećem primjeru analizirat ćemo glagolski predikat „će šokirati“ koji je smješten na kraj rečenice. Između nenaglasnice „će“ i glagola „šokirati“ nalazi se izravni objekt „vas“. Redosljed je tih triju rečeničnih komponenata pogrešan. Naslov bi ove kolumne pravilno glasio „Ono što se dogodilo sljedeće šokirat će vas“. Oblik povratne zamjenice „se“ također može imati službu zanaglasnice, to jest može doći iza naglašene riječi. Taj se oblik pojavljuje i u ovom naslovu kolumne gdje prethodi glagolu „dogodilo“.

4. naslov: *SotonElla Dvornik je rodila vraga samo da TEBE iznervira!* (preuzeto s: <https://www.index.hr/rouge/clanak/dnevnik-gradske-cure-sotonella-dvornik-je-rodila-vraga-samo-da-tebe-iznervira/1007426.aspx>, pristupljeno 17. kolovoza 2021.)

U ovom je primjeru u prvom planu sraslica SotonElla, koju je autorica uspješno iskoristila kako bi poruci dala šaljivu notu s obzirom na to da bi apozicijska konstrukcija (sotona Ella, Ella je sotona) bila daleko izravnija, a time i uvredljiva. U ovoj je rečenici pravilno to što je subjekt „SotonElla Dvornik“ na prvome mjestu, a predikat na drugom. Pogrešno je opet mjesto nenaglasnice „je“. Prema normi hrvatskoga standardnoga jezika, nenaglasnica u rečenici uvijek dolazi iza naglašene riječi. Tako bi ova rečenica glasila: SotonElla Dvornik rodila je vraga samo da TEBE iznervira!

5. naslov: *Kako „influenceri“ odgajaju naciju debila* (preuzeto s: <https://www.index.hr/rouge/clanak/dnevnik-gradske-cure-kako-influenceri-odgajaju-naciju-debila/1010300.aspx>, pristupljeno 19. kolovoza 2021.)

U petom primjeru naslova kolumne vidimo da je i ovdje naslov aktualan i da mu je cilj privući pozornost potencijalnog čitatelja kolumne. Aktualna je rasprava o položaju tzv. „influencera“ u suvremenom svijetu. Je li to novo zanimanje? Što oni točno rade i kako to oni utječu na suvremeno društvo, napose mladež? Autorica je iskoristila popularnost ove teme stavivši je u sam naslov kolumne. Sintaktički zanimljiv problem u ovom naslovu kolumne je sintagma „nacija debila“. Ovom se sintagmom daje do znanja da je to nacija u kojoj prevladavaju debili. S druge strane, sintagma „debilna nacija“ sugerira da „influenceri“ odgajaju naciju kojoj je jedno od obilježja da je debilna. U navedenim se sintagmama radi o prosječnom govorniku možda i nebitnoj semantičkoj razlici, no genitivna je konstrukcija s komunikacijskoga aspekta puno prihvatljivija s obzirom na poruku koju je autorica željela prenijeti.

Navedeni su primjeri pokazali da je Andrea Andrassy svjesna pravilnosti u oblikovanju redosljeda gramatičkih komponenata u rečenici. U četiri smo primjera vidjeli da su rečenični članovi u neobilježenom redu, no mjesto nenaglasnice pokazuje izrazitu orijentiranost govorenog diskursu, odnosno nenaglasnica je ondje gdje joj je logički mjesto. Često je u svojim kolumnama napominjala da zna da nešto nije gramatički pravilno, ali ona želi upotrijebiti taj oblik zato što želi pisati onako kako ona doista govori

i piše (u manjoj ili većoj mjeri). Peti primjer naslova sugerira i da autorica promišlja i o semantičkim aspektima genitivnih i pridjevskih odnosnih konstrukcija, pri čemu, dakako, vodi računa i o komunikaciji te kulturnim vrijednostima svojih čitatelja.

5. REČENICA KAO OBAVIJESNA JEDINICA

Kao što je u prethodnom poglavlju navedeno, rečenicu ne promatramo samo kao gramatičku jedinicu, već i kao obavijesnu jedinicu, odnosno kao jedinicu koja prenosi obavijest. Kontekstualno uključena rečenica naziva se iskaz. Silić i Pranjković (2007, str. 282) navode da je iskaz rečenica koja je uključena u kontekst ili pretpostavlja govornu situaciju. Iskaz može imati, ovisno o kontekstu ili situaciji, raznoliko obavijesno ustrojstvo. Stoga, rečenica s istim gramatičkim ustrojem može, kada postane kontekstualno uključena, imati različite varijante komunikacijskih jedinica, odnosno iskaza. Različite varijante ovise o tome prenosi li se nova obavijest cijelim iskazom ili novu obavijest (s obzirom na kontekst) sadrži samo jedan dio iskaza.⁵ Rečenica nije obavijesno raščlanjena, nego je obavijesno raščlanjiva. To znači da pretpostavlja različite mogućnosti obavijesnoga članjenja ili različite iskaze. Rečenica pretpostavlja različite mogućnosti obavijesnoga članjenja, a iskaz je jedinica u kojoj se jedna od mogućnosti obavijesnoga članjenja stvarno i realizira. Silić i Pranjković (2007, str. 283) ističu kako je upravo razlikovanje gramatičkoga ustrojstva o kojemu je bilo riječi ranije u radu (članjenje rečenice na predikat, subjekt, objekt, priložnu oznaku) i obavijesnoga ustrojstva (članjenje na temu i remu, koje ćemo detaljnije objasniti u nastavku rada) u samome temelju razlikovanja rečenice (kao jezične jedinice) i iskaza (kao govorne, komunikacijske) jedinice te da je baš u obavijesnome članjenju glavni razlog uspostavljanja razlike između rečenice i iskaza. (Silić, Pranjković, 2007, str. 283)

Predikativnost je svojstvo svake rečenice, a rečenica je u ovom radu, kao dio teksta, glavna jedinica istraživanja i zbog toga bi bilo vrijedno pobliže objasniti to svojstvo. Ponovimo još jednom, predikativnost je bitno svojstvo svake rečenice. To je svojstvo određeno kao mogućnost da se rečenicom prenese kakva obavijest. U rečenici se pretpostavlja nazočnost i rečeničnoga člana koji je nosilac toga svojstva (predikata), a u iskazu predikat ne mora biti nazočan jer se u iskazu on može podrazumijevati iz konteksta ili iz situacije. Predikativnost, stoga, jest svojstvena i rečenici i iskazu, no predikat je obvezatan samo u rečenici, ali ne i iskazu. U rečeničnom svojstvu predikativnosti važnu ulogu imaju vremensko-načinske osobitosti rečenice i kategorije lica i broja. I rečenicama

⁵ Pojasnimo to na primjeru. Ako rečenica *Susjed prodaje kuću u Zagrebu* pretpostavlja pitanje *O čemu je riječ?*, tada će cijela jedinica *Susjed prodaje kuću u Zagrebu* biti općeobavijesni iskaz u kojemu su svi dijelovi ravnopravni s obzirom na količinu obavijesti koju sadrže. Dakle, iskaz u cjelini prenosi novu obavijest. S druge strane, ista ta jedinica može pretpostaviti i pitanje *Tko prodaje kuću?*, i tada bi rezultat bio djelomičnoobavijesni iskaz u kojemu novu obavijest sadrži samo sastavnica *susjed*. Vrlo je bitno naglasiti da, kao što vidimo, rečenica i iskaz nikako nisu sinonimi. (Silić, Pranjković, 2007, str. 282)

je, kao i zamjenicama ili glagolima, svojstvena relacija prema kategoriji lica.⁶ Međutim, specifičnost je rečenice u odnosu na zamjenice i glagole upravo u tome što njoj lice može biti neutralizirano. To se zorno može uočiti na primjerima rečenica *Mrači se* i *Tada se putovalo samo noću*. Takve rečenice nazivamo bezličnima. Budući da se u njih posljedično ne može uvrstiti gramatički subjekt, nazivamo ih i bezsubjektnima ili jednočlanima (jer imaju samo jedan od dvaju najvažnijih dijelova rečeničnoga ustrojstva). Kod svojstva predikativnosti još treba spomenuti glagolske kategorije vida i prijelaznosti. Kategorija vida važna je zato što svršeni glagoli ne mogu označavati radnju koja je istodobna s trenutkom govorenja (moramo reći *Evo sada ustajem*, a ne *Evo sada ustanem*). Kategorija prijelaznosti, s druge strane, važna je zato što prijelazni glagoli pretpostavljaju drukčije rečenično ustrojstvo nego neprijelazni. (Silić, Pranjković, 2007, str. 283) Uz prijelazne glagole obično se nalaze dopune, npr. *Poslat ćemo vam knjige*. Rečenica *Poslat ćemo vam* kao jezična jedinica (izvan konteksta) ne bi bila potpuno bez dopune *knjige*. Kod rečenica s neprijelaznim glagolima dopune ne moraju dolaziti, npr. *Svi su poustajali*. (Silić, Pranjković, 2007, str. 284)

Radoslav Katičić (1986) o obavijesnome ustrojstvu navodi da „svaka rečenica nosi obavijest jer uklanja neizvjesnost. Uklanja neizvjesnost o tome koja će rečenica doći. Prije nego je izgovorena ili napisana ne znamo koja će upravo rečenica doći. Kada se onda izgovori ili napiše, uklanja se ta neizvjesnost, pa je to obavijest koju rečenica nosi. Svi dijelovi rečenice nisu uvijek jednako obavijesni. Obično se koji njezin dio nadovezuje na nešto poznato već otprije. Taj dio je onda zalihosniji od ostalih.“ (Katičić, 1986, str. 21) U *Hrvatskoj gramatici* E. Barić i suradnika (1997) obavijesno se rečenično ustrojstvo opisuju na sljedeći način: „Osim gramatičkoga ustrojstva, i neovisno o njemu, postoji i obavijesno ustrojstvo rečenice. Ovisno o kontekstu i situaciji, neki rečenični dijelovi nose nekad više a nekad manje obavijesti. Manje kad se rečenični dio nadovezuje na prethodno već izrečeno i poznato, više kad se njime iskazuje nešto novo i nepoznato.“ (Barić i sur., 1997, str. 398) Kod obavijesnoga ustrojstva rečenice, čini se da je potrebno i korisno objasniti i pojmove same obavijesti i zalihosti koje smo spomenuli. Definicija obavijesti u *Hrvatskoj gramatici* (1997) glasi: „Oblik riječi koji se s određenim gramatičkim oznakama javlja u rečenici uklanja neizvjesnost o tome koji će se idući oblik u toj rečenici

⁶ Mogli bismo tako reći da ima rečenica u prvome licu i jednine i množine, kao što su *Ustajem rano* ili *Poslat ćemo vam knjige drugi put*. Isto tako, rečenice mogu biti u drugome licu jednine i množine: *Jučer opet nisi došao* ili *Svratite koji dan*. Naposljetku, rečenice mogu biti izražene i u trećem licu jednine i množine: *Danas je zabrinuta* ili *Već su oputovali*.

pojaviti. To uklanjanje neizvjesnosti, podacima što ih sam oblik sobom nosi, zove se obavijest.“ (Barić i sur., 1997, str. 397)

Objasnimo i pojam zalihosti. Oblik riječi s određenim gramatičkim oznakama sadrži obavijest i o gramatičkim oznakama drugih, kojima u rečenici otvara mjesto, a uvrštavanjem se s takvim oznakama sama obavijest ponavlja i povećava. Ponavljanjem određenih podataka obavijest se gomila i slaže kao na zalihu te je samim time biva i više nego što je za razumijevanje rečenice potrebno. Ostvaruje se njezin višak. Upravo taj višak obavijesti, što ga, slažući se kao na zalihu, jedan oblik riječi u rečenici sadrži o drugome zovemo zalihost. Dodajmo još, što je posebno relevantno za temu ovoga rada, da su odnosi među riječima u rečenici zalihosno organizirani. Riječ koja je uvrštena u rečenicu po riječi koja joj u njoj otvara mjesto prema toj je riječi u zalihosnom odnosu. (Barić i sur., 1997, str. 397) U nastavku ćemo objasniti ono što je već bilo najavljeno, a to su članovi rečenice kao obavijesne, odnosno komunikacijske jedinice.

5.1. Članovi rečenice kao obavijesne (komunikacijske) jedinice

Kao što je već bilo rečeno, svi dijelovi rečenice nisu uvijek jednako obavijesni. Jedan se dio rečenice nadovezuje na nešto je poznato već otprije. Zaključili smo da je taj dio rečenice onda zalihosniji od ostalih. Rečenica određena s gledišta obavijesnog ustrojstva zove se iskaz, koji je određen upravo odnosnom teme i reme – članovima obavijesnoga rečeničnoga ustrojstva. (Barić i sur., 1997, str. 398) Katičić (1986, str. 22) ističe kako tema i rema, ili dato i novo, tvore cjelinu određenu zalihošću i obaviješću koje smo spominjali. Budući da se ovdje spominje više naziva za članove iskaza, valja objasniti razliku između svih triju naziva prije nego krenemo s daljnjom obradom. U *Hrvatskoj gramatici* navodi se kako su upravo dano i novo domaći nazivi za temu i remu: „Kako je u obavijesnom ustrojstvu zapravo riječ o odnosu među dijelovima rečenice kojima se, ovisno o kontekstu, izriče ili ono o čemu se, već poznatom govori ili ono što se o tome (novo) kaže, a to su upravo definicije subjekta i predikata u tradicionalnoj gramatici, za koje su se u hrvatskoj filologiji upotrebljavali i nazivi podmet i prirok, uz termine grčkoga podrijetla, tema i rema, moguće je u daljnjem raščlanjivanju obavijesnoga rečeničnog ustrojstva rabiti i domaće: dano i novo.“ (Barić i sur., 1997, str. 398)

5.1.1 Obavijesni subjekt ili tema

Obavijesni subjekt ili tema dio je rečenice koji, nadovezujući se na već poznato, nosi manje obavijesti (prema grč. thema = „ono položeno). (Barić i sur., 1997, str. 398) Tema ili dano je obavijest poznata iz konteksta. (Silić, Pranjković, 2007, str. 282) Tema je ono što je već tu, zatečeno, na što se nadovezuje. (Katičić, 1986, str. 21 i 22) Josip Silić (2006, str. 220) u *Funkcionalnim stilovima hrvatskoga jezika* piše o temi kao dijelu rečenice kao komunikacijske jedinice koji ovisi o kontekstu i koji nosi staru obavijest. U suvremenoj se, odnosno aktualnoj, sintaksi tema naziva još i obavijesnim subjektom. Obavijesnim se subjektom naziva zato što se ustrojstvo rečenice o kojoj je riječ naziva, uz aktualno, i obavijesnim ustrojem. (Silić, 2006, str. 220/221)⁷ O dijelu rečenice koji ovisi o kontekstu, odnosno temi, Silić (2006) piše: „Dio je rečenice koji ovisi o kontekstu s gledišta obavijesti nebitan. (Za nj kažemo da je zalihostan ili redundantan.) Stoga se na račun njega može ekonomizirati, i to tako da se on, između ostaloga, može izostaviti.“⁸

5.1.2 Obavijesni predikat ili rema

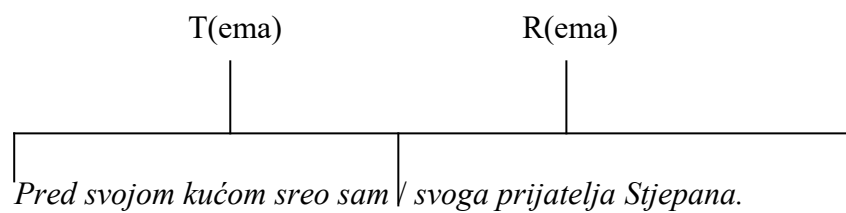
Obavijesni predikat, rema (prema grč. rhema = „ono izrečeno“) dio je rečenice koji je obavijesniji jer se njime izriče nešto novo i nepoznato. (Barić i sur., 1997, str. 398) Silić i Pranjković u svojoj *Gramatici hrvatskoga jezika* remu ili novo nazivaju naprosto novom obaviješću u iskazu. (Silić, Pranjković, 2007, str. 282) Katičić u *Sintaksi hrvatskoga književnoga jezika* piše da je rema obavijesniji dio rečenice. Rema je, stoga, ono što se izriče kao novo. Zanimljivo je za spomenuti, u vezi samoga nazivlja i terminologije kojom ovdje baratamo, da Katičić u svojoj *Sintaksi* također navodi kako se nazivi lako mogu upotrebljavati u sasvim istom značenju. (Katičić, 1986, str. 21/22) Nadalje, Silić u *Funkcionalnim stilovima hrvatskoga jezika* navodi da je rema, odnosno novo dio rečenice koji ne ovisi o kontekstu (nosi novu obavijest). Prisjetimo se rečenice *Pred svojom kućom*

⁷ Odredimo temu u konkretnim primjerima rečenica. Ako uzmemo za primjer rečenicu *Pred svojom kućom sreo sam svoga prijatelja Stjepana* koja odgovara na pitanje, izlazeći pritom iz konteksta, *Koga si sreo pred svojom kućom?*, dio *pred svojom kućom sreo sam* pripada obavijesnomu subjektu ili temi. Ako pak, s druge strane, za primjer uzmemo rečenicu *Svoga prijatelja Stjepana sreo sam pred svojom kućom* i ona odgovara na pitanje, također pritom izlazeći iz konteksta, *Gdje si sreo svoga prijatelja Stjepana?* dio *svoga prijatelja Stjepana sreo sam* pripada obavijesnomu subjektu ili temi. (Silić, 2006, str. 221)

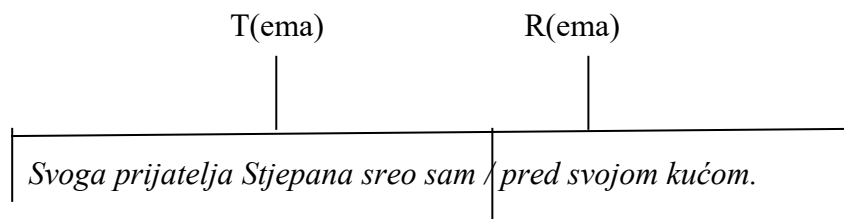
⁸ Tako se u dijalogu na pitanje *Koga si sreo pred svojom kućom?* (često) odgovara: *Svoga prijatelja Stjepana*, a na pitanje *Gdje si sreo svoga prijatelja Stjepana?* – *Pred svojom kućom.*“ (Silić, 2006, str. 221) Pogledajmo još primjera iz Hrvatske gramatike: Ako za primjer uzmemo iskaz *Učenik piše zadaću* i pritom mu postavimo kontekst *To je učenik ili Učenik je došao*, tada će tema naprosto biti *učenik*. No, pretpostavimo li kontekst *Tko piše zadaću?*, situacija će biti drukčija. U tom slučaju, tema je *piše zadaću*.

sreo sam svoga prijatelja Stjepana koja odgovara na pitanje *Koga si sreo pred svojom kućom?* U tom slučaju, dio *svoga prijatelja Stjepana* pripada obavijesnomu predikatu ili remi. Drugi primjer koji smo spominjali je rečenica *Svoga prijatelja Stjepana sreo sam pred svojom kućom* koja odgovara na pitanje *Gdje si sreo svoga prijatelja Stjepana?* U ovome primjeru, obavijesni predikat ili rema je *pred svojom kućom*. (Silić, 2006, str. 221) Tema i rema zajedno čine iskaz. Pogledajmo kako to izgleda grafički⁹:

Koga si sreo pred svojom kućom?

Gdje si sreo svoga prijatelja Stjepana?

Tema i rema članovi su iskaza, odnosno obavijesnoga rečeničnoga ustrojstva. U tom su iskazu u određenom suodnosu i ovise jedna o drugoj. Povezane su veznicima i tekstnim konektorima. U nastavku ćemo objasniti kakav je njihov odnos u obavijesnom rečeničnom ustrojstvu.

⁹ Grafički su prikazi preuzeti iz Silićeve knjige *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika* (2006), a nalaze se na 221. stranici.

5.2. Odnos teme i reme u rečeničnom ustrojstvu

Tema i rema u neraskidivom su suodnosu. Cilj je ovoga poglavlja predstaviti kakav je redosljed teme i reme u rečenici i tekstu, pri čemu su nam poslužili *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika* Josipa Silića (2006).

Krenimo najprije s primjerom rečenice *Naš Marko rado čita dnevne novine u mjesnoj knjižnici*. Na ovu jezičnu konstrukciju gledamo kao na iskaz, a taj iskaz odgovara na pitanje *Gdje naš Marko rado čita novine?* U tom slučaju, *naš Marko rado čita dnevne novine* pripada temi, a *u mjesnoj knjižnici* remi. Kako je tema, kao što je već u radu i naglašeno, s gledišta obavijesti nebitna (jer sama po sebi pripada staroj obavijesti), taj iskaz može glasiti i: *U mjesnoj knjižnici*. No, na postavljeno pitanje može se odgovoriti i punom rečenicom *U mjesnoj knjižnici naš Marko čita dnevne novine!*, gdje *naš Marko čita dnevne novine* pripada temi, a *u mjesnoj knjižnici* remi. U čemu je razlika? U prvome slučaju tema prethodi remi, a u drugom slučaju rema prethodi temi. To je ključ za razumijevanje uobičajenoga (progresivnoga) i obrnutoga (regresivnoga) reda riječi. Dakle, govorimo o uobičajenom redu riječi (stilski neobilježenom), kada tema prethodi remi u iskazu. Obrnuti je red riječi (stilski obilježen) onaj u kojemu rema prethodi temi. Napomenimo kako prvi iskaz nazivamo još i izjavnim, a drugi uskličnim. Uz drugi se iskaz često pojavljuju reakcije kao što su „Gdje bi drugdje?“ ili „Zar je to potrebno pitati?“. (Silić, 2006, str. 229) Samo je po sebi razumljivo da se i takvi iskazi (s ustrojstvom rema + tema) mogu osloboditi kontekstualno uvjetovanih, jer su predviđeni pitanjem, pa onda i zalihosnih (redundantnih), obavijesno nebitnih elemenata. Kad se to dogodi spomenuti iskaz bi glasio: *U mjesnoj knjižnici!*. Naravno, i tad se može govoriti o obrnutome (stilski obilježenome) redu riječi. U takvim je iskazima on izražen dopunskim sredstvom, a to je u ovom slučaju intonacija, i to usklična intonacija, to jest intonacija čuđenja. Za takve iskaze kažemo da im je tema-rema-ustrojstvo implicitno. Mogu se aktualizirati i ostale sastavnice spomenutoga iskaza. Na pitanje *Tko rado čita dnevne novine u mjesnoj knjižnici?* možemo odgovoriti s ustrojstvom tema + rema, ali i s ustrojstvom rema + tema. Kada bismo te iskaze oslobodili zalihosti, glasili bi *Naš Marko*. i *Naš Marko!*

Upravo ovi primjeri pokazuju kako inverzija, odnosno obrnutost reda riječi nije stvar gramatike, nego komunikacije. Naime, kad bismo rabili pravila gramatičkoga ustrojstva rečenice, tada bi bilo „pravilno“, odnosno prema „predviđenome“ samo kada bi (gramatički) subjekt prethodio (gramatičkome) predikatu. (Silić, 2006, str. 230) Čini se

bitnim objasniti neutralni (stilski neobilježeni), kontrastni, konfrontativni i reprizni iskazni naglasak o kojima piše Silić. Iskaz o kojemu je bilo riječi, *Naš Marko rado čita dnevne novine u mjesnoj knjižnici*, ostvaruje se u neutralnoj (stilski neobilježenoj) komunikaciji, a to je komunikacija u kojoj nakon pitanja slijedi uobičajen odgovor. Takvi su iskazi, stoga, ostvareni uobičajenom intonacijom i uobičajenim iskaznim naglaskom. Prisjetimo se zatim primjera u kojem je uz iskaz kao odgovor moguća „pratnja“ *Gdje bi drugdje?* ili već što drugo slično. Upravo takav način iskazivanja nazivamo kontrastnim, a naglasak kontrastnim iskaznim naglaskom. Kad bismo na isto spomenuto pitanje odgovorili *Naš Marko (a ne Ivan) rado čita dnevne novine u mjesnoj knjižnici*, tada bismo iskazivali sučeljenost suprotnih sastavnica, a iskazni naglasak koji bismo time dobili naziva se konfrontativnim iskaznim naglaskom. Ostalo nam je još objasniti reprizni iskazni naglasak. Kada bi reakcija na govornikov iskaz *Naš Marko rado čita dnevne novine u mjesnoj knjižnici* bili iskazi *Marko? – Ne, nego Ivan!*, tada bismo rekli da sugovornik ponavlja jednu od sastavnica govornikova iskaza, ali istodobno i suprotstavlja i izdvaja svoju. Znamo da ponavljanje nazivamo reprizom, pa tako i iskazne naglaske kojima se takvi iskazi ostvaruju nazivamo repriznim iskaznim naglascima. No, ono što je važno naglasiti je da se i iskazi, u skladu s time, nazivaju neutralnim, konfrontativnim, kontrastnim i repriznim iskazima. (Silić, 2006, str. 233)

Na osnovi logičkoga slijeda misli u komunikaciji nastaju i složene rečenice u kojima glavni dio prethodi zavisnomu. Zavisni dio može izlaziti iz jednog od gramatičkih članova glavnog dijela ili iz cjeline glavnoga dijela. U prvom slučaju dobivaju se složene rečenice s ovakvim redosljedom članova:

- (1) *Ivan kaže (OS) + da će uskoro položiti još jedan ispit (OP)*
- (2) *Ivan će upisati četvrtu godinu (OS) + kad se vrati iz inozemstva (OP)*
- (3) *Ivan će upisati četvrtu godinu (OS) + jer je položio sve uvjetne ispite (OP).*

U drugome slučaju dobivaju se složene rečenice s ovakvim redosljedom članova:

- (1) *Ivan (OS) je čitao (OP) i ∅ (OS) pisao (OP)*
- (2) *Ivan (OS) je čitao (OP), a Marko (OS) je pisao (OP)*
- (3) *Ivan (OS) će čitati (OP) ili ∅ (OS) pisati (OP).*

Prve su rečenice ustrojene po načelu jednog obavijesnog subjekta i jednog obavijesnog predikata, a druge po načelu dvaju obavijesnih subjekata i dvaju obavijesnih predikata. U prvim rečenicama drugi dio ovisi o prvome dijelu, a u drugim rečenicama drugi dio ne ovisi o

prvome dijelu. Prve nazivamo zavisnosloženima, a druge nezavisnosloženim rečenicama. (Silić, Pranjković, 2007, str. 368)

5.2.1 Obavijesno ustrojstvo rečenica u kolumnama iz serijala Andree Andrassy „Dnevnik gradske cure“

U kolumni *Nije bolest sve što moli* analizirat ćemo obavijesno ustrojstvo rečenica.

Kolumna za analizu: *Nije bolest sve što moli* (preuzeto s: <https://www.index.hr/rouge/clanak/dnevnik-gradske-cure-nije-bolest-sve-sto-moli/1039170.aspx>, pristupljeno 19. kolovoza 2021.)

Dnevnik gradske cure: Nije bolest sve što moli

SRETAN utorak svima osim ljudima koji napišu “piđama” i onda kažu “ma tak svejedno” kad im napišeš da se kaže piđama. Nije svejedno, Džurdžica. “Piše se Đurđica.” Ma tak svejedno.

Se sjećate pjevačice Aaliyah?

Bila je magična, rekla bi Džurdžica.

Sjećam se da nitko zapravo nije znao kak se čita njeno ime – dok se nije pojavila, nikad nismo čuli za njega pa smo nagađali.

Alaja.

Aliha.

Alija, kao Izetbegović.

Tad još nije bilo Youtubea da možeš lako saznat kako se nešto izgovara, a najčešće smo se oslanjali na radijske DJ-e koji i dan danas znaju masakrirat ime izvođača.

Kad sam radila na radiju, moj kolega je jednom za AVICII rekao “evik 2” jer je mislio da je “II” na kraju imena rimski broj dva. U njegovu obranu, na ekranu je to bilo napisano fontom koji je bio dovoljno rastegnut da ti se stvarno može učinit da piše “AVIC II.”

Drugi je na kraju pjesme “Come on Eileen” rekao: “Slušali smo CUM on an ALIEN.” Najbolji dio je to da na kraju te pjesme negdje 20 puta za redom ide rečenica: “come on EILEEN...” I on je svejedno uspio složiti CUM on

an alien. U njegovu obranu... nemam. Cum on an alien nema obranu, eventualno sinkopa, ali kad sam ja radila na radiju, još nije bila izumljena. Meni se minimalno tri puta dogodilo da umjesto "Bon Jovi" kažem "Gibonni."

Uglavnom, radijski DJ-i ni danas nisu uvijek svjetlo na kraju tunela nedoumica oko izgovora, a nisu bili ni kad je kad je Aaliyah bila aktualna.

Sjećam se kad sam na programu VIVA napokon saznala kak se kaže njeno ime jer ga je sama izgovorila prilikom intervjua.

A-LIIIIJA.

Bila sam uzbuđena jer više nisam morala nabadat oko njenog imena – uzbuđenje slično onom kad napokon saznaš kak se kaže Loksitan pa više ne govoriš Loksitejn ili Laksiton ili Ločiten, zbog čega se osjećaš kao mondena osoba koja govori jezike i razumije se u francuske sireve.

Par dana kasnije, bila sam na velikom odmoru u društvu u kojem se pričalo o prženim CD-ima.*

*Za generaciju rođenu od 2000. na dalje, prženi CD-i nisu hrana nego smo tamo stavljali glazbu koju smo onda slušali na Discmanu.

"Sprži mi onu Alaaaaju" – rekla je jedna cura i ja sam bila sretna jer joj mogu reć da sam saznala da je A-lijiia. To je korisna informacija, sigurno će bit sretna.

Nisam joj odmah rekla, pričekala sam da ostanemo same.

Kad se zvonilo, krenule smo stepenicama na drugi kat, svaka u svoj razred.

I dalje smo pričale o CD-ima, a kad je opet spomenula Alaaaaju, dobacila sam joj:

"E, gledala sam intervju neki dan na Vivi i saznala da se njeno ime kaže A-liiiiija."

"A, kul, tenks" – to je bilo što sam otprilike očekivala.

Umjesto toga, samo je odmahнула rukom, nasmijala se i rekla: "Ok, ali ona će za mene i dalje uvijek bit Alaaaaja."

Nije mi bilo jasno što se dogodilo.

Znam da izgovor imena pjevačice nije najvažnija stvar na svijetu ali opet – kak misliš "za mene će ona i dalje uvijek bit Alaaaaja?" Kak?

Tu sam prvi put postala svjesna da postoje ljudi koji će radije svjesno vjerovat u nešto što je krivo nego promijenit mišljenje.

Ovo s Alaaajom čak nije ni stvar “mišljenja” – ovo je samo točno vs. netočno.

I njoj je to bilo sasvim jasno, ali odlučila je da joj je i dalje svejedno.

“Ona će za mene uvijek bit Alaaaaja.” – i to je bilo to.

Ona je otišla u svoj razred, ja u svoj.

Ona u svoj svemir u kojem je sve u što ona vjeruje, pa makar i bilo krivo, i dalje točno jer “ma svejedno”, ja u svoj u kojem neke stvari ili jesu, ili nisu. Nije uvijek sve crno ili bijelo, ali kod Alaaaje nema nijansi. Nema “ma svejedno.”

Nema ni kod $2+2=4$.

Nema ni kod “Istanbulska konvencija će nas učiniti robovima žena i pedera u haljinama.” To nije “ma svejedno”, to je samo krivo.

Pogotovo kad dolazi iz usta muškaraca u haljinama koji misle da se gej ljubav smije podržavat samo selektivno, odnosno kad je između kolege i maloljetinka.

Jel vas sram što živite u Hrvatskoj?

Pitam za frendicu.

Jel vam bed kad vidite kakvi su se sve prištevili nasadili na licu Hrvatske?

Jel vam dođe da se odselite?

Moja frendica se odselila na Kanare prije par godina, “privremeno”, s namjerom da se vrati čim prije. Sin joj tamo ide u školu.

Ima 6 godina i već priča engleski, španjolski i hrvatski. U razredu ima djecu minimalno 10 nacionalnosti.

I Marokance i Španjolce i Kineskinju, kršćane, muslimane, ateiste. Ima i jednog autističnog dečka, “JER STE GA CIJEPILI, ZATO!” – viknula bi ona Spliciánka koja je BEŽIČNO SPOJENA S BOGOM. Molim vas da joj netko permanentno resetira ruter.

Jel vas sram što ste Spliciáni kad tu ženu vidite na tuđim Fejsbucima? Jel vam bed što će zbog nje netko reć “ma glupi Spliciáni?” Ili glupi Hrvati?

Moju frendicu je sram, jer njenog sina u školi uče da se svi zajedno igraju, međusobno poštuju i gledaju jedni na druge kao na ljude, a ne statistiku.

I tužna je, jer sa svakim danom kad se njen sin iz škole vrati tolerantniji, pametniji i ispunjeniji kulturom svijeta, sve joj je jasnije da njezin “vratit ćemo se u Hrvatsku” plan ima sve manje smisla.

To joj slama srce, i ne samo zato što ne može živjet bez poli salame i jedne jedine, najbolje hrvatske majoneze.

Sram ju je kad vidi kako izgleda Hrvatska.

“Ja san spol – žensko, rod – hrvatski, ujmeoca isina iduha svetoga amen.”

Jeste nju vidjeli?

Jeste. Morali ste. Na rivi, u Splitu, na svačijem laptopu, televizoru, mobitelu.

Popularnija je od Amerike i Sirije, barem na hrvatskim internetima.

Jel vas zbog nje sram što ste vjernici?

Jel vas sram što je ova žena, koja na pitanje što će to loše donijet ratifikacija kaže: “Vidit ćete... vidit ćete...”, trenutno najšeranija predstavica vjernika?

To sve češće čujem od ljudi.

“Sram me reć da sam vjernik zbog ovih “vjernika” koji nas sramote.”

Ljudima je danas sve češće bed reć da su vjernici jer su im najeksponiraniji glasnogovornici frajeri u haljinama koji kupuju skupe aute, maze se s dečkicama i svejedno uspiju izgovorit da su pederi najveće zlo ovog svijeta.

Jel vas zbog njih sram što ste vjernici?

Jel vas sram što ste žena?

Kad na društvenim mrežama vidite koliko žene mogu bit odvratne prema drugim ženama? Kad vidite žene koje misle da su vaši jajnici njihova briga, ili ženu koja za premlaćivanje kaže “tako vam je to u braku” – jel vas sram zbog takvih što ste žena?

Jel vas sram što ste muško?

Kad čujete da žene govore da su svi muškarci isti. Kad čujete koliko muškaraca u Hrvatskoj i dalje misli da je ok udarit ženu tu i tamo? Kad pročitate priču o tatinom sinu koji je a) pregazio ljude, b) nožem ubio curu i mladićevom tati koji divlja i za sve nevolje proziva gospođu Bosnu. Jel vas sram tad što ste muško?

Jel vas sram što ste iz Bosne?

Kad vidite koliko ljudi je jedva dočekalo ispljunut ono što ih tišti već mjesecima, godinama, životima: “Nek idu u tu svoju Bosnu u kojoj su se izlegli” – kao da Bosna stvarno je kriva, kao da iz Bosne dolazi samo gnoj.

Jel vas sram kad vidite koliko ljudi u rukavu ima spreman izraz “bosanske seljačine”?

Ili “hrvatske seljačine”?

Jel vas sram?

Mene nije.

Nije me sram da živim u Hrvatskoj.

Ne bi trebalo ni vas bit.

Ne bi vas trebalo bit sram ni ako ste vjernik.

Ova žena koja je spol žensko, rod hrvatski ujmeoca isina iduha svetogaamen, ona je sramotna, ali ja je se ne sramim.

“Ali ona je prava slika Hrvatske” – možda vas je sram kad vidite da ljudi koji su do jučer mislili da je ratifikacija nešto kao deratizacija danas najglasnije pričaju o njoj na telki.

Ja mislim da to nije naša slika.

Ja mislim da je ta žena LAPSUS.

Greška.

Error.

Prišt na licu Republike Hrvatske.

Ugnojeni, jako prodoran prišt, ali i dalje samo prišt.

Ta žena nije glasnogovornica ni Hrvatske, ni Splita, ni vjere. Nije.

Kao što milovatelji dječaka u haljinama nisu glasnogovornici Boga.

Nisu ni nadrkane žene koje sijeku otrov na društvenim mrežama glasnogovornice žena, ni muškarci koji mlata supruge glasnogovornici muževa.

Niti su divljaci glasnogovornici Bosne.

To nisu naši glasnogovornici, samo lapsusi koji glasno govore.

Moju frendicu je uvijek sram za Hrvatsku kad svi ti viralni paradontitisi pomahnitaju na prosvjedima.

Mene nije, jer koliko god prištavo i ugnojeno trenutno bilo lice naše male zemlje, čini mi se da se prištevi polako isušuju.

Sve su stariji.

Sve krezubiji.

Sve očitije zatucani.

Sve smiješniji.

Rade sve više grešaka.

I sve im manje ljudi vjeruje.

Sve manje ljudi vjeruje likovima u haljinama koji glasno viču protiv pedera, a ostanu bez glasa kad treba makar šapnut protiv pedofila.

Sve više ljudi se smije onoj koja se prekrižila pred kamerom neki dan i pričala o deratizaciji konveksije i sve više ljudi napokon shvaća da vjera i vijera nisu ista stvar.

Sve više ljudi postaje svjesno onoga što u šestoj godini života u školi uče mog malog prijatelja Španjolca – da je tak svejedno kojem ste bogu dodijeljeni ovisno o geografskom momentu i koje ste boje kože, kojeg ste spola i kojeg ćete htjet bit spola kad odrastete.

Da se ljudi ne dijele na to.

Na Bosance i Hrvate, na vjernike i ateiste.

To je tak sporedno.

Ljudi se dijele na one koji nauče da se kaže A-liiiiija i one koji će, čak i nakon što čuju točnu verziju, odabrat i dalje govorit Alaaaaaja.

I čini mi se da svaki put kad izmigolje ovi lapsusi i prištevi lica Hrvatske, krug ljudi koji ih prestaje shvaćat ozbiljno malo naraste. Malo, ali ide prema gore – sve je više nas koji odbijamo prihvatit da je to lice Hrvatske. Ili lice vjere. Ili lica žene.

Jel vas zbog njih sram što ste Hrvati? Jel vas sram što ste vjernici? Jel vas sram što ste žena zbog loših žena?

Mene nije.

Glupost nema nacionalnost – nebitno je jesi li idiot iz Bosne ili idiot iz Hrvatske. Ili ubojica, svejedno.

Zloba nema spol – nisu sve žene odvratne i zlobne prema drugim ženama, zlobne osobe su zlobne prema drugim osobama.

Zatucanost nije slika vjere – nisu svi vjernici vijernici.

Nije bolest sve što moli.

Samo je bolest lakše nagovoriti da stane pred kameru.

Prvi odjeljak koji ćemo analizirati je sljedeći:

„Jel vas sram što ste Splitsani kad tu ženu vidite na tuđim Fejsbucima? Jel vam bed što će zbog nje netko reć “ma glupi Splitsani?” Ili glupi Hrvati? Moju frendicu je sram, jer njenog sina u školi uče da se svi zajedno igraju, međusobno poštuju i gledaju jedni na druge kao na ljude, a ne statistiku.“

Valja istaknuti da autorica ovdje namjerno¹⁰ odstupa od pravopisne norme hrvatskoga jezika koristeći skraćenu verziju čestice „je li“ bez izostavnika. Namjerno piše englesku riječ „Facebook“ onako kako bi se pisala kada bi se pravopisno i morfološki prilagodila hrvatskome jeziku da bi postigla dojam neopterećenosti i slobode koju kolumna nosi. Upotrebljava anglizam koji je već prepoznatljiva značajka razgovornoga jezika („bed“). Namjerno koristi i krnji infinitiv „reć“.

Za prvi dio ovoga odjeljka teksta moramo znati kontekst da bismo razumjeli poruku, odnosno o kojoj se ženi radi i kako je Split konkretno povezan s tim slučajem.¹¹ U prvoj izdvojenoj rečenici „Jel vas sram što ste Splitsani“ obavijesni je subjekt ili tema, a „kad tu ženu vidite na tuđim Fejsbucima“ obavijesni predikat ili rema. U sljedećoj rečenici „Jel vam bed“ obavijesni je subjekt ili tema, a „što će zbog nje netko reć ‘ma glupi Splitsani?’“ obavijesni predikat ili rema. Rečenica „Ili glupi Hrvati“ nadovezuje se na prethodnu rečenicu iz teksta. Te su dvije rečenice povezane tekstnim konektorom koji je u ovom slučaju veznik „ili“. Daljnji se tekst također nadovezuje na već prethodno napisano.

U sljedećoj je rečenici „Moju frendicu je sram“ obavijesni je subjekt ili tema, a „jer njenog sina u školi uče“ obavijesni predikat ili rema. Ta rema u nastavku teksta opet postaje temom koju prati rema „da se svi zajedno igraju“. Ova rema također postaje temom na koju se

¹⁰ O važnosti postavljenih pitanja u ovoj kolumni bit će riječi kasnije u analizi.

¹¹ Index.hr proveo je u travnju 2018. godine anketu na splitskim ulicama o Istanbulskoj konvenciji, a kolumnistica se ovdje referira na jedan od odgovora. Provedenoj je anketi moguće pristupiti na linku https://rumble.com/v4srur-zato-su-protiv-istanbulske-konvencije.html?mref=cfsd&mc=4qore&fbclid=IwAR1rhkSDIfzIT9ZKyfrhWEx6PVYmKchiF69GLme42TZ0ZLJZi5O1_7r9cck (pristupljeno 27. kolovoza 2021.)

nadovezuje nova obavijest ili rema „međusobno poštuju“. I na kraju ova rema također postaje temom koju prati rema „i gledaju jedni na druge kao na ljude, a ne statistiku“. Autorica je na kraju ove rečenice iskoristila svojstvo zalihosti i skratila novu obavijest samo na „a ne statistiku“, a nije napisala „a ne da gledaju jedni na druge kao na statistiku“. Nije ponavljala staru obavijest, odnosno ono što je već rečeno.

U kolumni nalazimo i na primjere u kojima kolumnistica u novu rečenicu teksta prenosi samo remu (novu obavijest) jer bi ponavljanje teme bilo zalihosno:

„Sve su stariji.

Sve krezubiji.

Sve očitije zatucani.

Sve smiješniji.“

Promatrajući ovaj tekst u cjelini možemo zaključiti da je pisan linearnom tekstnom vezom, odnosno rečenice se u njemu logički nadovezuju jedna na drugu. Ne prenosi se točan i potpuni smisao pojedine rečenice iz teksta ako se ne uzme u obzir cijeli kontekst. Primjerice, pogledajmo ovaj dio teksta:

„Ja mislim da to nije naša slika.

Ja mislim da je ta žena LAPSUS.

Greška.

Error.

Prišt na licu Republike Hrvatske.

Ugnojeni, jako prodoran prišt, ali i dalje samo prišt.“

Kada bismo uzeli iz konteksta rečenicu „Greška.“, ona ne bi imala smisao. Ne bi imala smisao zato što se nadovezuje na prethodnu rečenicu iz teksta koja glasi „Ja mislim da je ta žena LAPSUS.“ Isto tako, ni rečenice „Error.“, „Prišt na licu Republike Hrvatske“ i „Ugnojeni, jako prodoran prišt, ali i dalje samo prišt.“ nemaju smisao izvan konteksta. Dakle, rečenice u tekstu logičke slijede jedna iz druge, dapače s obzirom na izbor možemo govoriti o gradaciji (lapsus – greška – *error* – prišt – ugnojeni, jako prodoran prišt). Ovo je također dobar primjer za prije spomenuto izostavljanje teme, čime se dodatno naglašava rema. Tekstni konektori koji su korišteni u ovome tekstu najčešće su veznici, konkretno veznik *i*:

„Kad se zvonilo, krenule smo stepenicama na drugi kat, svaka u svoj razred.

I dalje smo pričale o CD-ima, a kad je opet spomenula Alaaaju, dobacila sam joj:

“E, gledala sam intervju neki dan na Vivi i saznala da se njeno ime kaže A-liiiiija.”“

„Ima 6 godina i već priča engleski, španjolski i hrvatski. U razredu ima djecu minimalno 10 nacionalnosti.

I Marokance i Španjolce i Kineskinju, kršćane, muslimane, ateiste.“

„Ljudi se dijele na one koji nauče da se kaže A-liiiiija i one koji će, čak i nakon što čuju točnu verziju, odabrat i dalje govorit Alaaaaja.

I čini mi se da svaki put kad izmigolje ovi lapsusi i prištevi lica Hrvatske, krug ljudi koji ih prestaje shvaćat ozbiljno malo naraste.“

Na primjeru rečenice „I Marokance i Španjolce i Kineskinju, kršćane, muslimane, ateiste.“ vidi se gomilanje veznika *i*, što je također u funkciji isticanja reme.

Kao konektor i intenzifikator u tekstu pojavljuje se sintagma sastavljena od naglašenog oblika prezenta pomoćnog glagola *biti* i čestice *li*:

„Jel vas zbog njih sram što ste Hrvati? Jel vas sram što ste vjernici? Jel vas sram što ste žena zbog loših žena?“

Pitanja se vrlo često pojavljuju u kolumni i imaju važnu ulogu u njezinu tijeku. No, radi se uvijek o istom tipu pitanja, a to su pitanja na koja čitatelji mogu odgovoriti s „da“ ili „ne“. Takva pitanja potiču čitatelja da se „uključ“ u tekst, postane aktivnim sudionikom „razgovora“ s autoricom. Drugim riječima, tim pitanjima, koji su i svojevrsni intenzifikatori, kolumnistica želi potaknuti svoje čitatelje na promišljanje i na jasan stav o temi koju ova konkretna kolumna problematizira. U svakom je tom pitanju obuhvaćena određena skupina ljudi izabrana po jednoj osnovi (npr. Hrvati, vjernici, žene), i nakon svakog pitanja kolumnistica kratko komentira postavljeno pitanje.

„Nije uvijek sve crno ili bijelo, ali kod Alaaaje nema nijansi. Nema ´ma svejedno.

Nema ni kod $2+2=4$.

Nema ni kod ´Istanbulska konvencija će nas učiniti robovima žena i pedera u haljinama.´ To nije ´ma svejedno´, to je samo krivo.

Pogotovo kad dolazi iz usta muškaraca u haljinama koji misle da se gej ljubav smije podržavat samo selektivno, odnosno kad je između kolege i maloljetinka.“

Navedeni tekst tematski možemo podijeliti u tri dijela (veće cjeline). U prvom dijelu autorica daje uvod u kolumnu koji, načelno, nije povezan način povezan s glavnom temom koja se obrađuje u kolumni (društvena angažiranost). Na početku kolumnistica govori o stranoj pjevačici i izgovoru njezina imena. Prijelaz koji radi da bi došla na temu koju želi obrađivati odrađen je vrlo domišljato i smisleno. Naime, upravo joj je taj izgovor imena (oko kojeg njoj nikako nije svejedno) poslužilo kao svojevrsni dokaz da oko određenih tema trebamo imati svoj jasan stav i na neka pitanja odgovoriti s „da“ ili „ne“:

Analizirajmo rečenicu „Nema ni kod $2+2=4$ “. Kako se sad odjednom matematika tematski našla u ovoj kolumni? Kako je matematika povezana s izgovorom pjevačičina imena? Matematika je egzaktna znanstvena disciplina ($2+2$ je 4; to mora biti tako i ne može biti nikako drukčije). Upravo zato je matematika ušla (ovom jednom rečenicom) u tematiku kolumne. Tek nakon te prijelazne matematičke rečenice kolumnistica polako uvodi čitatelje u temu koju želi obrađivati sa spominjanjem Istanbulske konvencije gdje dobivamo autoričin jasan stav o Konvenciji.

Tada dolazimo i do prvog pitanja:

„Jel vas sram što živite u Hrvatskoj?

Pitam za frendicu.“

Budući da smo pitanja u kolumni analizirali, ovdje ćemo se baviti rečenicom „Pitam za frendicu“. Ovom jednostavnom rečenicom kolumnistica se želi približiti žargonskom govoru mladih u Hrvatskoj i govoru, odnosno pisanju kakvo se često koristi i na društvenim mrežama. Jasno je da autorica kolumne ne pita to pitanje svoje čitatelje da bi znala prenijeti informaciju svojoj prijateljici, već tom rečenicom upućuje na grupu kojoj pripada (s obzirom na mjesto gdje je upotrijebila taj izraz), ali kojoj se i obraća. Ova je rečenica još samo jedna u nizu potvrda bliskosti pisanja ove kolumnistice s razgovornim stilom.

Glavni se dio teksta sastoji od postavljanja pitanja i komentiranja tih pitanja, da bi u završnom dijelu kolumnistica dala svoj jasan stav o temi i odgovorila na pitanja koja je postavila:

„Jel vas zbog njih sram što ste Hrvati? Jel vas sram što ste vjernici? Jel vas sram što ste žena zbog loših žena?

Mene nije.

Glupost nema nacionalnost – nebitno je jesi li idiot iz Bosne ili idiot iz Hrvatske.

Ili ubojica, svejedno.

Zloba nema spol – nisu sve žene odvratne i zlobne prema drugim ženama, zlobne osobe su zlobne prema drugim osobama.

Zatucanost nije slika vjere – nisu svi vjernici vijernici.

Nije bolest sve što moli.

Samo je bolest lakše nagovoriti da stane pred kameru.“

S obavijesnoga je gledišta analizirana kolumna dobro strukturirana; lako je pratiti autoričine misli jer logički slijede jedna iz druge. Budući da se radi o kolumni, autorica nerijetko rabi intenzifikatore u obliku pitanja kako bi uspostavila dijalog s čitateljem, ali i odgovarajući na njih iznijela svoj stav o temi koju obrađuje. Kao tekstni konektori u rečenicama se najčešće koriste veznici i zamjenice (*ja, moja, mene, vas*). Redoslijed je starih i novih obavijesti u kolumni načelno raspoređen po principu tema i rema, no nemali je broj primjera u kojima te tema izostavlja, što kolumnu čini bliskom govorenom jeziku.

6. ZAKLJUČAK

Tema je ovoga rada gramatički i komunikacijski redosljed rečeničnih komponenata u hrvatskom jeziku. Cilj je rada, osim teorijski predstaviti gramatičko i komunikacijsko rečenično ustrojstvo i redosljed komponenata unutar njih kako su navedeni u relevantnim priručnicima hrvatskoga jezika, na konkretnom korpusu (u ovom slučaju na korpusu kolumni) istražiti kako u praksi funkcionira redosljed komponenata gramatičkoga i komunikacijskoga rečeničnoga ustrojstva. Pitanja su koja smo si postavili prije istraživanja: Poštuje li se u ovom korpusu normativno propisan redosljed komponenata? U kolikoj se mjeri odstupa od norme hrvatskoga standardnoga jezika i s kojim razlogom? Jesu li odstupanja od norme koja se rade prihvatljiva i očekivana s obzirom na stil kolumni?

U ovome smo radu teorijski pomoću gramatičkih priručnika predstavili najprije gramatičko rečenično ustrojstvo i redosljed komponenata unutar njega, a nakon toga obavijesno rečenično ustrojstvo i redosljed komponenata unutar njega. Nakon teorijskog dijela, uslijedilo je manje istraživanje na korpusu kolumni Andree Andrassy. Kolumne ove autorice odabrane su kao korpus istraživanja jer je njezin stil blizak govorenom jeziku mlađe populacije. Kolumnisti često pišu stilom koji je blizak razgovornom stilu, a to nam posebno potvrđuju i kolumne Andree Andrassy.

Rezultati provedenoga istraživanja gramatičkog ustrojstva rečenice pokazuju da su u analiziranom korpusu rečenične komponente u neobilježenom redosljedu, ali mjesto zanaglasnice u rečenicama pokazuje izrazitu orijentiranost govorenome diskursu, odnosno razgovornome stilu. Ipak, posljednji nam je primjer pokazao da kolumnistica uzima u obzir različite mogućnosti ostvarivanja neke poruke i odabire sintagme koje su u cilju prijenosa poruke, odnosno izostavljanja mogućih drugih značenja.

Kod obavijesnoga rečeničnoga ustrojstva možemo zaključiti da je autoričina kolumna kao cjeloviti tekst logički dobro konstruirana. Rečenice logički slijede jedna iz druge i nadovezuju se jedna na drugu, što znači da je riječ o linearnoj tekstnoj vezi. U kolumni koja je odabrana za analizu kao tekstni konektori najčešće se koriste veznici (najfrekventniji je veznik *i*). Autorica postavlja puno pitanja čitateljima kolumne, a njihov je cilj potaknuti čitatelje na promišljanje i jasan stav o temi kolumne jer, kako kaže kolumnistica, postoje teme kod kojih ne postoji „ma svejedno“. U završnome dijelu analizirane kolumne i sama njezina autorica daje svoj stav o temi koju obrađuje.

Gramatičko i obavijesno rečenično ustrojstvo i redoslijed komponenata unutar tih dvaju ustrojstava od iznimne je važnosti u svakome funkcionalnome stilu hrvatskoga standardnog jezika, pa tako i u novinarsko-publicističkome stilu kojim smo se bavili u ovom radu. Svaki bi novinar i kolumnist, ako želi da njegov tekst bude smislen i koherentan, trebao dobro poznavati redoslijed komponenata u rečenici kao gramatičkoj i kao obavijesnoj jedinici kakav propisuje standard hrvatskoga jezika.

7. LITERATURA

Izvori

www.index.hr:

Nije bolest sve što moli (preuzeto s: <https://www.index.hr/rouge/clanak/dnevnik-gradske-cure-nije-bolest-sve-sto-moli/1039170.aspx>, pristupljeno 19. kolovoza 2021.)

Kako „influenceri“ odgajaju naciju debila (preuzeto s: <https://www.index.hr/rouge/clanak/dnevnik-gradske-cure-kako-influenceri-odgajaju-naciju-debila/1010300.aspx>, pristupljeno 19. kolovoza 2021.)

SotonElla Dvornik je rodila vraga samo da TEBE iznervira! (preuzeto s: <https://www.index.hr/rouge/clanak/dnevnik-gradske-cure-sotonella-dvornik-je-rodila-vraga-samo-da-tebe-iznervira/1007426.aspx>, pristupljeno 17. kolovoza 2021.)

Ono što se dogodilo sljedeće će vas šokirati... (preuzeto s: <https://www.index.hr/rouge/clanak/dnevnik-gradske-cure-ono-sto-se-dogodilo-sljedece-ce-vas-sokirati/873843.aspx>, pristupljeno 17. kolovoza 2021.)

Ed Sheeran me pošpricao znojem – i nostalgijom (preuzeto s: <https://www.index.hr/rouge/clanak/dnevnik-gradske-cure-ed-sheeran-me-pospricao-znojem-i-nostalgijom/958130.aspx>, pristupljeno 17. kolovoza 2021.)

Fabrizio Brambilla me natjerao da napišem ovo (preuzeto s: <https://www.index.hr/rouge/clanak/dnevnik-gradske-cure-fabrizio-brambilla-me-natjerao-da-napisem-ovo/989814.aspx>, pristupljeno 17. kolovoza 2021.)

www.ludvig-designe.com:

Pišem što hoću: kolumna o pisanju kolumni (preuzeto s: <https://www.ludvig-designe.com/kolumne/kolumna-zoon-emoticon/627-pisem-sto-hocu-kolumna-o-pisanju-kolumni>, pristupljeno 17. kolovoza 2021.)

Literatura

1. Anić, V. 1994. *Rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb. Novi Liber.
2. Badurina, L. 2021. *Od gramatike prema komunikaciji*. Zagreb. Hrvatska sveučilišna naklada; Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet.
3. Barić, E. i sur. 1997. *Hrvatska gramatika*. Zagreb. Školska knjiga.
4. Dogan, M. (2017). 'Publicistički stil kolumni i blogova na portalu Cosmopolitan u 2015. godini', Diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti, citirano: 23.08.2021., <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:114:480807>
5. Frančić, A., Hudeček, L., Mihaljević, M. 2005. *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku*. Zagreb. Hrvatska sveučilišna naklada.
6. Hudeček, L., Mihaljević, M. 2009. *Jezik medija: publicistički funkcionalni stil*. Zagreb. Hrvatska sveučilišna naklada.
7. Katičić, R. 1986. *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika*. Zagreb. Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti; Globus nakladni zavod.
8. Obradović, Đ. (2008). 'Kolumne nisu novinski rod', *MediAnali*, 2(3), str. 13-38. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/42340> (Datum pristupa: 23.08.2021.)
9. Pranjković, I., Silić, J. 2007. *Gramatika hrvatskoga jezika: za gimnazije i visoka učilišta*. Zagreb. Školska knjiga.
10. Silić, J. 2006. *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*. Zagreb. Disput.
11. Skupina autora. 2015. *Veliki rječnik hrvatskoga jezika (online izdanje)*. Zagreb. Školska knjiga.

8. SAŽETAK I KLJUČNE RIJEČI

Ovaj se rad bavi gramatičkim i obavijesnim rečeničnim ustrojstvom i redosljedom komponenata u tim ustrojstvima. U radu se teorijski objašnjava što je to gramatičko rečenično ustrojstvo i od čega se sastoji te koji je, prema normativnim priručnicima, ispravan redosljed komponenata gramatičkoga rečeničnoga ustrojstva. Radi se istraživanje na korpusi kolumni poznate hrvatske kolumnistice Andree Andrassy i analizira se gramatičko rečenično ustrojstvo na primjerima odabranih naslova. Nakon toga se teorijski, uz pomoć normativnih priručnika, objašnjava obavijesno rečenično ustrojstvo i njegovi članovi te se navodi i prikazuje normativno preporučeni redosljed članova obavijesnoga ustrojstva u iskazu. Na primjeru kolumne iste kolumnistice analizira se tekst u cjelini (redosljed članova obavijesnoga ustrojstva u iskazima, ali i tip tekstne veze, kao i zastupljenost tekstnih konektora). Na kraju rada daje se zajednički zaključak o provedenome istraživanju na primjerima naslova kolumni (za gramatičko rečenično ustrojstvo) i kolumne kao cjelovitog teksta (za obavijesno rečenično ustrojstvo).

KLJUČNE RIJEČI

rečenica, iskaz, sintaksa, tekstna lingvistika, gramatičko ustrojstvo, obavijesno ustrojstvo

9. SAŽETAK I KLJUČNE RIJEČI (na engleskom jeziku)

GRAMMATICAL AND COMMUNICATIVE ORDER OF SENTENCE COMPONENTS IN THE CROATIAN LANGUAGE

This work is about grammatical and informative sentence structure and order of the components of those two structures. The paper theoretically explains what a grammatical sentence structure is, what it consists of, and what is, according to normative manuals, an accurate order of grammatical sentence structure. Research is being done on the columns of our famous columnist Andrea Andrassy, and a grammatical sentence structure is being analyzed on the headlines of the columns. After that, informative sentence structure and its members are being explained theoretically with the help of normative manuals and normative suggested order of the components of an informative structure in the statement is being stated and impersonated. Using the example of the column from the same columnist, a whole text is being analyzed (both the order of the members of informative structure in the statements and type of text relation and representation of text connectors). At the end of the work, a common conclusion is being given about conducted research on the examples of the headlines of the columns (for the grammatical sentence structure) and on the column as the complete text (for the informative sentence structure).

KEY WORDS

sentence, statement, syntax, text linguistics, grammatical structure, informative structure, order of components